

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Patricijos Rukštelytės,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studentės

Magistro darbas

Laikinosios apsaugos priemonės arbitražo procese

Vadovas: prof. habil. dr. Valentinas Mikelėnas
Recenzentas: prof. habil. dr. Vytautas Nekrošius

Vilnius

2017

TURINYS

IŽANGA	3
1. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ CHARAKTERISTIKA	10
1.1. Pagrindiniai laikinųjų apsaugos priemonių požymiai	10
1.2. Laikinųjų apsaugos priemonių klasifikavimas	11
2. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS VALSTYBĖSE, KURIOSE ARBITRAI JAS SKIRIA BE APRIBOJIMŲ	17
2.1. Bendroji apžvalga ir problematika	17
2.2. Nacionalinis reguliavimas	19
2.3. Nacionalinių teismų galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones	22
2.4. Papildomi kriterijai nustatyti forumui	32
3. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS VALSTYBĖSE, KURIOSE ARBITRAI TAIKO TIK ĮSTATYME NUMATYTAS PRIEMONES ...	35
3.1. Valstybės teismo vaidmens neišvengiamumas.....	35
3.2. Nacionalinis reguliavimas ir problematika.....	37
4. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS ŠALYSE, KURIOSE ARBITRAI JŲ TAIKYTI NEGALI	40
4.1. Bendroji apžvalga ir istorija	40
4.2. Nacionalinio valstybių reguliavimo ypatumai	41
4.3. Nacionalinio reguliavimo poveikis arbitražo procesui.....	43
5. INSTITUCINIO ARBITRAŽO TAISYKLĖS	47
5.1. Laikinųjų apsaugos priemonių evoliucija instituciniame arbitraže	47
5.2. Arbitražo institucijų taisyklių ypatumai	48
5.3. Ateities tendencijos	51
IŠVADOS	54
ŠALTINIŲ SĄRAŠAS	55

SANTRAUKA	69
SUMMARY	70

IŽANGA

Indeed, where no assets to enforce a final award are in existence, the final protection envisaged to safeguard a right is a simply Pyrric victory.¹

Nagrinėjamos temos aktualumas ir darbo originalumas. Arbitražas, kaip ginčų nagrinėjimo ir sprendimo būdas, žinomas jau nuo pat senovės egiptiečių, graikų ir romėnų laikų, kuomet prekybininkai ieškojo trečiosios neutralios šalies, kuri padėtų išspręsti tarp šalių kilusį ginčą.² Nors šis ginčų sprendimo metodas, nuėjo ilgą evoliucijos kelią ir patyrė iš ties reikšmingus pokyčius, jo esmė liko nepakitusi. Arbitražas iki šiol yra suprantamas kaip šalių susitarimas patikėti ginčą spręsti nevalstybiniam subjektui, priimant jo sprendimą kaip teisiškai įpareigojantį.³

Arbitražo, kaip vieno iš ginčų sprendimo būdų, populiarumas komerciniuose ginčiuose nuolat auga.⁴ Sandorių tarp skirtingų valstybių subjektų didėjimas, tarptautiniai mainai ir Europos Sąjungos integracija bei pasaulinė globalizacija sukūrė privataus ir neutralaus ginčų sprendimo forumo paklausą galimai kiliantiems ar jau kilusiems ginčams spręsti.⁵ Visos šios priežastys lėmė, kad arbitražas tapo viena iš pagrindinių alternatyvų tarptautiniams verslo ginčams spręsti.⁶

¹ YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 16. Autorės vertimas: Iš tiesų, galutinis sprendimas, turintis apsaugoti šalies teises nesant jokio turto, kuriuo būtų galima sprendimą įvykdyti, paprasčiausiai yra Pyro pergalė. Pastaba: Pyro pergalė – nereikšminga ir su didžiuliais nuostoliais pasiekta pergalė, tolygi pralaimėjimui.

² MEHREN, R., B. From Vynior's Case to Mitsubishi: The Future of Arbitration and Public Law. *Brooklyn Journal of International Law*, Brooklyn, New York: Brooklyn Law School, 2001, p. 537, 539; EMERSON, F., D. *History of Arbitration Practice and Law*. Cleveland: Cleveland State University, 1970. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://engagedscholarship.csuohio.edu/clevstlrev/vol19/iss1/19>.

³ BORN G., B. *International Commercial Arbitration in the United States: Commentary and Materials*. The Netherlands: Kluwer law and Taxation Publishers, 1994, p. 1.

⁴ WANG, W. *International Arbitration: The Need for Uniform Interim Measures of Relief*. Brooklyn Journal of International Law, Brooklyn, New York: Brooklyn Law School, 2003. p. 1059.; taip pat tokią pačią išvadą galima padaryti remiantis Tarptautinio arbitražo teismo prie tarptautinių prekybos rūmų pateikiamų nagrinėti skundų kiekvienais metais tendencija. Remiantis jų internetiniame puslapyje pateiktais duomenimis, 2000 m. teismui buvo pateikti 541 prašymai, kai tuo tarpu 2013 m. – 767, 2014 m. – 791, o 2015 m. – net 801.

⁵ LYNCH, K. *The Forces of Economic Globalization Challenges to the Regime of International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003, p. 1-3.

⁶ REDFERN A., HUNTER M., BLACKBY N. *Law and Practice of International Commercial Arbitration, 4th ed.* London: Sweet & Maxwell, 2004, para. 1-01.

Neabejotinai reikšmingas yra arbitražo šalių siekis, kad arbitras ar arbitražo teismas, iškilusį ginčą galėtų išspręsti teisingai, konfidencialiai ir, svarbiausia, efektyviai, tai yra arbitražo teismo priimtas sprendimas galėtų būti įvykdomas.⁷ Dėl šios priežasties laikinųjų apsaugos priemonių poreikis ir svarba per pastaruosius 20 metų labai išaugo.⁸ Jungtinių Tautų generalinio sekretoriaus išvadose dėl komercinių ginčų sprendimo⁹ buvo aiškiai pažymėta laikinųjų apsaugos priemonių svarba ir siekiamybė, kad arbitrai, sprendžiantys tarp šalių kilusį ginčą, turėtų galimybę jas taikyti. Galimybė taikyti laikinasias apsaugos priemones gali turėti esminę reikšmę galutiniam ginčo rezultatui.¹⁰ Neegzistuojant turtui, kuriuo būtų galima įvykdyti galutinį arbitražo teismo sprendimą, pats sprendimas, kaip jį įvardija A. Yesilirmark, galėtų būti laikomas Pyro pergale – tai yra pergale tolygia pralaimėjimui.

Taigi, siekiant tokio sprendimo, kuris, *inter alia*, būtų galimas įvykdyti, viena iš pagrindinių arbitro ar arbitražo teismo funkcijų yra galimybė taikyti laikinasias apsaugos priemones arbitražo procese. Dėl šios priežasties šiuolaikinis arbitražo procesas pažengusiose teisinėse sistemose yra neatsiejamas nuo procedūrinių saugiklių. Klasikiniai atvejai, kada šių saugiklių gali prireikti, yra, pavyzdžiui, siekiant apsaugoti turtą nuo jo išvaistymo ar perkėlimo į valstybes, priklausančias kitoms jurisdikcijoms, iki galutinio arbitražo teismo sprendimo priėmimo. Taip pat, kai yra siekiama apsaugoti įrodymus nuo jų sunaikinimo arba kai kyla poreikis įpareigoti šalis atlikti tam tikrus veiksmus ar pateikti piniginį užstatą. Jeigu šie saugikliai neegzistotų, galutinis arbitro sprendimas apskritai būtų nebeįmanomas įvykdyti ir šalys nepasiektų to rezultato, dėl kurio arbitražo procesas ir buvo pradėtas.

Daugelis teisiškai pažangių jurisdikcijų, rengdamos savo nacionalinius teisės aktus, reguliuojančius laikinųjų apsaugos priemonių taikymą, sekė UNCITRAL Pavyzdinio

⁷ ANGUALIA, D. *The Role of Domestic Courts in International Commercial Arbitration*. 2010, p. 4, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1674760.

⁸ NAIMAK, R., W., KEER, S., E. *Analysis of UNCITRAL Questionnaires on Interim Relief*. 16 Maeley's International Arbitration Report, 2001, p. 23-26. Taip pat ši teiginį gali paremti Jungtinių Tautų Tarptautinių mainų arbitražo darbo grupės 32 sesijos leidiniu, *Settlement of Commercial Dispute – Possible uniform rules on certain issues concerning settlement of commercial disputes: conciliation, interim measures of protection, written form for arbitration agreement, Report of the Secretary General*, para. 104, A/CN.9/WGII/WP.108, 2000, kuriame nurodyta aiški laikinųjų apsaugos priemonių taikymo augimo tendencija.

⁹ United Nations Commission on International Trade Law Working Group on Arbitration, 32nd Sess. *Settlement of Commercial Disputes – Possible uniform rules on certain issues concerning settlement of commercial disputes: conciliation, interim measures of protection, written form for arbitration agreement, Report of the Secretary General*. A/CN.9/WGII/WP.108, 2000, p. 24 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V00/501/85/PDF/V0050185.pdf?OpenElement>.

¹⁰ WERBICKI, R. J. *Arbitral Interim Measures: Fact or Fiction?* Huntington, New York: JurisNet LCC, 2002, p. 89. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.steptoe.com/assets/htmldocuments/11-ch8-Werbicki.pdf>.

tarptautinio komercinio arbitražo įstatymo ir Jungtinių Amerikos Valstijų Federalinio arbitražo aktuose įtvirtintomis nuostatomis.¹¹ Tačiau, nepaisant ilgos arbitražo istorijos ir nuoseklios alternatyvaus ginčų nagrinėjimo evoliucijos visame pasaulyje bei to, kad nuo to laiko, kai 1985 metais buvo priimtas UNCITRAL Pavyzdinio tarptautinio komercinio arbitražo įstatymas, daugiau nei 70 šalių visame pasaulyje pakeitė savo įstatymus¹², laikinųjų apsaugos priemonių užtikrinimas arbitraže vis dar kelia nemažai iššūkių¹³. Įprastai praktikoje nėra konsensuso dėl laikinųjų apsaugos priemonių apimties, funkcijų ir tinkamo panaudojimo arbitraže.¹⁴ Net pačių laikinųjų apsaugos priemonių pavadinimai skirtingose šalyse reikšmingai skiriasi.¹⁵ Tačiau pagrindinė problema, kelianti daugiausiai iššūkių šiuolaikiniame arbitraže, yra klausimas, kuriame forume šios savo teisių apsaugos apskritai reikėtų siekti.¹⁶ Šis klausimas yra atitinkamai siejamas su įvairiomis problemomis, tokiomis kaip: arbitrų jurisdikcija siekiant taikyti laikinąsias apsaugos priemones, valstybių nacionalinių teismų vaidmuo teikiant pagalbą arbitrams ir šių dviejų forumų (t.y. valstybės bei arbitražo teismo) tarpusavio santykis.

Arbitraže laikinųjų apsaugos priemonių galima siekti dviejuose forumuose: arbitražo teisme arba nacionaliniame valstybės teisme. Akademiniame literatūroje yra išskiriami trys pagrindiniai arbitrų ir valstybės teismų santykio, skiriant laikinąsias apsaugos priemones modeliai.¹⁷ Pirmąjį modelį atitinkančiose šalyse visas laikinąsias apsaugos priemones be

¹¹ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration, Volume II*. The Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1957.

¹² United Nations Commission on International Trade Law, *Status: UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration (1985), with amendments as adopted in 2006*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html.>

¹³ SCHAEFER, J., K. *New Solutions for Interim Measures of Protection in International Commercial Arbitration: English, German and Hong Kong Law Compared*. Electronic Journal of Comparative Law vol 2.2. Singapore: National University of Singapore, 1998. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.ejcl.org/22/art22-2.html>.>

¹⁴ REDFERN, A., HUNTER, M. *Law And Practice Of International Commercial Arbitration. 4th edition*. London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 347.

¹⁵ Laikinosios apsaugos priemonės mokslinėje literatūroje gali būti sutinkamos įvairiais pavadinimais. UNCITRAL Pavyzdinio tarptautinio komercinio arbitražo įstatyme ir UNCITRAL Arbitražo taisyklėse naudojamas *interim measures of protection* terminas. Angliškoje Tarptautinio arbitražo teismo prie tarptautinių prekybos rūmų taisyklių versijoje sutinkamas *conservatory or interim measures* terminas. Tuo tarpu Šveicarijos nacionalinėje teisėje yra įtvirtintas *protective measures* terminas. Kiti pavadinimai sutinkami mokslinėje literatūroje taip pat gali būti tokie kaip išankstinis įsakymas (angl. *preliminary injunctions*), neatidėliotinos pagalbos priemonės (angl. *emergency reliefs*). Tačiau pažymėtina, kad iš esmės laikinosios apsaugos priemonės plačiąją prasme yra suprantamos kaip priemonės, skirtos apsaugoti ginčo šalies teises dar iki galo neišspręstame ginče.

¹⁶ YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 48.

¹⁷ MISTELIS, L., A., LEW, J., D., M. *Pervasive Problems in International Arbitration*. Netherlands: Kluwer Law International, 2006 p. 170.; GRIERSON J., VAN HOFT A. *Arbitrating Under the 2012 ICC Rules: An Introductory User's Guide*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2012, p. 158.

apribojimų gali skirti arbitras ar arbitražo teismas nuo tada, kai jis buvo suformuotas. Taip yra daroma, pavyzdžiui, Jungtinėse Amerikos Valstijose ar Brazilijoje. Antrajam modeliui priklauso šalys, kuriose arbitrų taikomų laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas yra ribotas ir jie gali taikyti tik įstatyme numatytas priemones. Šis laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo modelis yra įtvirtintas ir Lietuvoje. Trečiasis modelis, kuriam būdingas dar kitoks požiūris į arbitrų skiriamas laikinąsias apsaugos priemones, egzistuoja tokiose valstybėse kaip Italija, Graikija ir Kinija. Šiose ir dar keliose kitose valstybėse laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra paliekamas išskirtinai nacionaliniams valstybių teismams.¹⁸

Autorė, norėdama išsamiai ir nuosekliai atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių esmę bei pagrindines problemas, darbe analizuoja visų į šias tris kategorijas patenkančių valstybių modelių trūkumus ir privalumus taikant laikinąsias apsaugos priemones arbitražo procese. Šiame magistro darbe bus nagrinėjama problematika, susijusi su forumo tarp arbitražo ir valstybės teismo pasirinkimu, kai yra įtvirtinamas visų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modelis arbitraže. Darbe nagrinėjama arbitražo nepriklausomumo problematika, susijusi su kitu laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modeliu, kai arbitrai skiria tik įstatyme numatytas laikinąsias apsaugos priemones. Darbe taip pat aptariama, kaip ir kokioms aplinkybėms esant, arbitras tiek teorijoje, tiek praktikoje, gali pasinaudoti savo galimybe taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Aptiriamos ir problemos egzistuojant mechanizmui, kai arbitrai apskritai neturi galimybės taikyti laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže bei kodėl yra būtina jas išspręsti.

Kadangi laikinųjų apsaugos priemonių prieinamumas iš esmės priklauso nuo kiekvienos šalies ratifikuotų tarptautinių konvencijų, nacionalinio reguliavimo ir institucinių taisyklių,¹⁹ autorė pasirinko juos atitinkamai ir nagrinėti. Analizuojant šiuos valstybių modelius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitraže kontekste, yra identifikuojamos iš tokio reguliavimo kylančios problemos. Todėl šio magistro darbo aktualumas ir originalumas yra išskirtinis tiek Lietuvos, tiek ir užsienio valstybių kontekste.

Darbo tikslas. Įvertinti tris valstybių modelius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atžvilgiu: (i) trumpai perteikiant laikinųjų apsaugos priemonių esmę ir charakteristiką; (ii) atskleidžiant teises bei istorines priežastis, nulėmusias atitinkamą laikinųjų apsaugos

¹⁸ GRIERSON, J., VAN HOFT, A. *Arbitrating Under the 2012 ICC Rules: An Introductory User's Guide*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2012, p. 158.

¹⁹ ADHIPATHI, S. *Interim Measures in International Commercial Arbitration: Past, Present and Future*. LLM Theses and Essays. Georgia: University of Georgia School of Law, 2003. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://digitalcommons.law.uga.edu/stu_llm/1.>

priemonių taikymo modelį; (iii) išnagrinėjant tarptautines konvencijas ir nacionalinius teisės aktus turinčius esminį poveikį laikinųjų apsaugos priemonių taikymui; (iv) įvertinant pagrindines arbitražo institucijų taisykles, priklausančias atitinkamam laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modeliui; (v) atskleidžiant konceptualią ir praktinę temos problematiką pasitelkus konkrečias nacionalinių teismų praktikoje suformuotas išvadas bei motyvus.

Darbo uždaviniai. Magistro darbo tikslui įgyvendinti būtina išspręsti šiuos uždavinius:

- 1) Konceptualiai įvertinti nacionalinio teismo vaidmenį, egzistuojant laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modeliui, pagal kurį arbitrai gali jas skirti be apribojimų;
- 2) Įvertinti, ar laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modelis, kuriame yra numatomas konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas, gali būti laikomas ribojančiu arbitražo teismą;
- 3) Įvertinti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modelį, pagal kurį arbitrai neturi galimybės jų taikyti apskritai ir iš jo kylančias problemas;
- 4) Įvertinti pagrindines institucines laikinųjų apsaugos priemonių taikymo taisykles.

Darbo objektas. Magistro darbo objektą lemia darbo pavadinimas, nagrinėjamai temai atskleisti išsikeltas darbo tikslas ir uždaviniai. Todėl šio darbo objektą sudaro penkios esminės struktūrinės dalys.

Pirmojoje darbo dalyje yra atskleidžiami pagrindiniai laikinųjų apsaugos priemonių bruožai, pateikiamas analitinis jų vertinimas bei skirstymas.

Antrojoje dalyje tiriamas labiausiai paplitęs tarp pažangiausių ir arbitražui palankiausių jurisdikcijų laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modelis, kuriame arbitrai laikinąsias apsaugos priemones taiko be apribojimų. Šiame skyriuje yra vertinamos tiek tarptautinės konvencijos, tiek nacionaliniai teisės aktai ir teismų praktika, kuri labiausiai atkreipia dėmesį į problematinius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo aspektus. Plačiau yra analizuojama šio modelio problematika, siekiant išsiaiškinti kriterijus, kuriais remiantis būtų galima pasirinkti labiausiai šalių valią atitinkantį laikinųjų apsaugos priemonių taikymo forumą.

Trečiojoje dalyje yra vertinamas antrasis šalių laikinųjų apsaugos priemonių nacionalinio reguliavimo modelis. Valstybių reguliavimas, numatantis arbitro galimybę taikyti tik tam tikras įstatyme numatytas laikinąsias apsaugos priemones kelia riziką dėl per didelio teismo įsikišimo, taip paneigiant arbitražo nepriklausomumą. Šioje dalyje yra atskleidžiamas

neišvengiamas valstybės teismo vaidmuo arbitražo procese ir balanso su arbitrų teikiamomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis užtikrinimas.

Ketvirtosios dalies tikslas – aptarti ekonominius ir teisinius veiksnius, nulėmusius teisinį reguliavimą šalyse, kuriose laikinosios apsaugos priemonės arbitrų apskritai negali būti taikomos. Remiantis nacionaliniais šalių pavyzdžiais ir jų teisiniu reglamentavimu yra analizuojama, kokią reikšmę išimtinis valstybės teismų laikinųjų apsaugos priemonių taikymas turi arbitražo procesui.

Penktojoje darbo dalyje aptariami pagrindiniai arbitražo institucijų taisyklių bruožai ir tendencijos laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu. Arbitražo institucijų taisyklės analizuojamos atsižvelgiant į pastarąjį trijų valstybių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modelį, kai arbitražo institucijos leidžia taikyti visas ar tik kai kurias laikinas apsaugos priemones, ar kai tokios galimybės arbitražo teismui apskritai nenumato.

Pastarųjų klausimų analizė yra reikšminga ir Lietuvos ir pasaulio arbitražo vystymuisi, kadangi laikinųjų apsaugos priemonių taikymas pagal šį trijų valstybių modelį nebuvo išsamiai analizuotas nei teisės doktrinoje, nei teismų praktikoje. Visgi koncentruotumo sumetimais yra aptariamas tik laikinųjų apsaugos priemonių skyrimas, todėl magistro darbe nėra analizuojamas laikinųjų apsaugos priemonių pripažinimas ir vykdymas.

Tyrimo metodai. Darbo tyrimo objektu esantys klausimai yra analizuojami naudojant aprašomąjį, istorinį, sisteminį ir loginį metodus.

Aprašomasis metodas buvo naudojamas siekiant atskleisti pagrindinius laikinųjų apsaugos priemonių bruožus bei kvalifikavimą. Taip pat šis metodas pasitelkiamas analizuojant požiūrių į laikinas apsaugos priemones arbitraže ir jų taikymo nacionalinės teisės kontekste visumą, skirtingų šalių sistemų tikslų koreliaciją bei identifikuojant pagrindinius veiksnius, skiriančius laikinųjų apsaugos priemonių taikymo praktiką skirtingose jurisdikcijose.

Istorinis metodas buvo pasitelktas analizuojant laikinųjų apsaugos priemonių evoliuciją pagal atitinkamą modelį laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu. Taip pat jis pasitelktas analizuojant tarptautinių konvencijų probleminius aspektus, kurie pasitaikydavo nacionalinių teismų praktikoje. Antai, kaip tai buvo suformuota *McCreary*²⁰ ir *Uranex*²¹ bylose. Istorinis

²⁰ United States Court of Appeals, 3rd Circuit, 1974, *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT, SpA.*, 501 F.2d 1032.

²¹ United States District Court for the Northern District of California, 1977, *Carolina Power & Light Co. v. Uranex*, 451 F. Supp. 1044.

metodas taip pat naudojamas analizuojant laikinasias apsaugos priemones arbitraže reguliuojančių tiek nacionalinių, tiek arbitražo institucinių teisės aktų evoliuciją.

Sisteminis metodas pasitelktas analizuojant dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kylančias konceptualias problemas pasirinktų trijų sistemų pamatinių tikslų šviesoje. Sisteminis metodas taip pat naudojamas skirstant gausią tyrimo medžiagą į aktualią atskiroms darbo dalims, taip pat išskiriant atskirų valstybių teismų sprendimų, mokslininkų ar įstatymų leidėjų pozicijas, parodant pagrindinius jų argumentus bei sugretinant vienas pozicijas su kitomis.

Loginis metodas vyrauja visose darbo dalyse autorei formuojant savo poziciją ir atsakant į probleminius klausimus, kylančius dėl arbitrų jurisdikcijos siekiant taikyti laikinasias apsaugos priemones ir dėl valstybių nacionalinių teismų vaidmens teikiant pagalbą arbitrams.

Svarbiausi šaltiniai. Kaip esminiu arbitražo prigimties, tikslų ir turinio ypatumų suvokimo šaltiniu darbe remiamasi Gary B. Bron monografija „*International Commercial Arbitration*“ (II tomas).²² Taip pat darbe buvo remiamasi William Wang atliktos analizės rezultatais²³ „*International Arbitration: The Need for Uniform Interim Measures of Relief*“. Be to, darbe pateikiamoms išvadoms reikšmingą įtaką turėjo ir tokie autoriai kaip Ali Yesilirmak, kuris analizuoja forumą, į kurį šalys turėtų kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitraže, Juliam D. M. Lew, Alan Redfern ir Martin Hunter, kurie pateikia išsamią nacionalinių teismų vaidmens arbitraže analizę. Darbe taip pat remiamasi Niujorko konvencija, Europos konvencija, Jungtinių Tautų tarptautinės prekybos teisės komisijos (toliau – UNCITRAL) Pavyzdiniu komercinio arbitražo įstatymu, Lietuvos Respublikos Komercinio arbitražo įstatymu (toliau – KAI) ir kitais įvairių šalių teisės aktais reguliuojančiais laikinųjų apsaugos priemonių taikymą arbitraže. Darbe taip pat aptariami užsienio bei nacionalinių teismų sprendimai, daugelio kitų autorių darbai pažymint aktualiausius arba dideles diskusijas sukėlusius teismų sprendimus, susijusius su nagrinėjama tema.

²² BORN, G. B. *International Commercial Arbitration, Volume II*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009.

²³ WANG W. *International Arbitration: The Need for Uniform Interim Measures of Relief*. Brooklyn Journal of International Law, Brooklyn, New York: Brooklyn Law School 2002.

1. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ CHARAKTERISTIKA

Kaip jau minėta įžangoje, laikinosios apsaugos priemonės yra sutinkamos įvairiais pavadinimais. Jų apimtis ir įvairovė priklauso nuo kiekvienos šalies nacionalinio reguliavimo, kuris gali reikšmingai skirtis. Detaliai apibūdinti visus laikinųjų apsaugos priemonių požymius yra sudėtinga vien dėl to, kad mokslinėje bendruomenėje yra keliamos labai skirtingos jų hipotezės.²⁴ Visgi remiantis populiariausiais akademinės bendruomenės šaltiniais toliau bus įvardijami pagrindiniai laikinųjų apsaugos priemonių požymiai.²⁵

1.1. Pagrindiniai laikinųjų apsaugos priemonių požymiai

Pirmasis laikinųjų apsaugos priemonių požymis yra tas, kad jų taikymas arbitražo procese yra tiesiogiai susijęs su galutinio ginčo sprendimo įvykdymu. Jeigu galutinis arbitražo teismo sprendimas galėtų užtikrinti pažeistas šalies teises, laikinųjų apsaugos priemonių apskritai nereiktų.²⁶ Tai reiškia, kad nesiėmus atitinkamų priemonių, galutinis sprendimas galėtų būti apskritai neįvykdomas arba jo įvykdymas pasunkėtų iš esmės. Antrasis požymis kildintinas iš paties termino pavadinimo, t. y. laikinumas. Laikinosios apsaugos priemonės yra reikalingos tik tam tikrą apibrėžtą laiko tarpą – iki tol, kol bus priimtas galutinis arbitražo teismo sprendimas.

Kitas laikinųjų apsaugos priemonių požymis yra tas, kad jų taikymo pasekmės neturėtų būti reikšmingesnės už galutinio sprendimo rezultatą. Tai reiškia, kad laikinosios apsaugos priemonės yra tik pagalbinis įrankis teisingam ginčo rezultatui pasiekti. Ketvirtas požymis yra tas, kad laikinosios apsaugos priemonės turi būti taikomos tik tuomet, kai esama realios rizikos ir egzistuoja būtinybė jas skirti nedelsiant. Taigi, neatidėliotinumai ir galimybės sulaukti galutinio arbitražo teismo sprendimo nebuvimas yra vienas iš neatsiejamų laikinųjų apsaugos priemonių bruožų.

Dar vienas laikinųjų apsaugos priemonių požymis yra tai, kad jos ir jų apimtis atsižvelgiant į arbitražo proceso eigą gali būti keičiamos, koreguojamos, nutraukiamos bei modifikuojamos iki galutinio arbitražo sprendimo priėmimo.

²⁴ YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 6.

²⁵ *Ibid.*

²⁶ *Ibid.*

Kitas laikinųjų apsaugos priemonių požymis yra tas, kad taikomos arbitražo teismo, jos neturi vykdomosios galios *per se*. Nors nutarčių dėl laikinųjų apsaugos priemonių vykdymą garantuoja valstybė, kaip, pavyzdžiui, yra numatyta KAI 25 straipsnyje, tačiau pats arbitražo teismas neturi *imperium* priversti šalis vykdyti jo sprendimą.²⁷ Taip yra todėl, kad arbitražo teismas yra privatus, o ne valstybės įgaliotas subjektas. Paskutinis, kuris gali būti laikomas išvestiniu iš ką tik minėto požymio, yra tas, kad arbitražo sprendimas laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu teisiškai neįpareigoja trečiųjų šalių.

1.2. Laikinių apsaugos priemonių klasifikavimas

Arbitraže yra sutinkama plati laikinųjų apsaugos priemonių įvairovė. Pagrindiniai reikalavimai, kuriuos turėtų atitikti taikoma laikinoji apsaugos priemonė, yra tokie, jog ji turi būti skirta ginčo šalims ir neperžengti jokių apribojimų, numatytų atitinkamos valstybės įstatymuose ir šalių sudarytame arbitražo susitarime.²⁸ Vykstant arbitražo procesui laikinosios apsaugos priemonės gali geriausiai apsaugoti šalies teises ir teisėtus interesus, ginčo dalyką ar pačią arbitražo teismo jurisdikciją.²⁹ Yra preziumuojama, kad tokia laikinoji apsaugos priemonė, kuri atlieka minėtas funkcijas, yra tinkamai parinkta arbitražo teismo.³⁰

Taigi, kadangi laikinųjų apsaugos priemonių įvairovė yra gausi, jos skirstytinos į penkias pagrindines grupes: (i) priemonės susijusios su įrodymų rinkimu ir išsaugojimu; (ii) priemonės, kuriomis siekiama išsaugoti *status quo*; (iii) priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti galutinį arbitražo sprendimo įvykdymą; (iv) priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti arbitražo išlaidų padengimą; bei (v) draudimai kreiptis į teismą (angl. *anti-suit injunctions*). Siekiant geriau suprasti šias laikinasias apsaugos priemones, toliau bus trumpai apibūdinama jų esmė, probleminiai aspektai bei pavyzdinė įvairių valstybių praktika jų taikymo klausimais.

i) Priemonės susijusios su įrodymų rinkimu ir išsaugojimu

Įrodymai gali natūraliai sunykti arba, išskirtiniais atvejais, būti slepiami ar naikinami tuo suinteresuotos ginčo šalies. Siekiant užkirsti kelią tokiai situacijai, egzistuoja pirmajai

²⁷ YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 8.

²⁸ BORN, G. B., *International Commercial Arbitration, Volume II*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1994.

²⁹ DERAINS, Y., SCHWARTZ, E. A., *Guide to the ICC Rules of Arbitration. Second edition*. Kluwer Law International, 2005, p. 296 – 297.

³⁰ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration, Volume II*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1995.

kategorijai priklausančios laikinosios apsaugos priemonės, susijusios su įrodymų rinkimu ir išsaugojimu.

Kadangi arbitražo teismas neturi galios priversti liudytojus dalyvauti arbitražo procese, gali kilti neišvengiama būtinybė į pagalbą pasitelkti ir valstybės teismus. Tokia teismo pagalba yra pripažįstama ir UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo dėl tarptautinio komercinio arbitražo, 27 straipsnyje nurodančiame, jog „arbitražo teismas ar šalis arbitražo teismo pritarimu gali kreiptis į šios valstybės kompetentingą teismą, prašydama padėti gauti įrodymus. Teismas gali vykdyti tą prašymą savo kompetencijos ribose ir pagal savo taisykles dėl įrodymų gavimo.“³¹ Kitos valstybės, kurios nors ir nėra priėmusios UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo dėl tarptautinio komercinio arbitražo per se, teismo pagalbą tokiose procedūrose taip pat apibrėžia labai panašiu, per daug nedetalizuotu bendrinio tekstu.³²

Tačiau yra ir valstybių, kuriose nurodytos įrodymų rinkimo ir išsaugojimo nuostatos yra kiek detalesnės. Pavyzdžiui, 1996 m. Anglijos arbitražo įstatymo 43 straipsnis numato, kad: „1. Arbitražo proceso šalis gali naudotis tomis pačiomis valstybės teismo proceso taisyklėmis, siekdama užtikrinti liudytojų dalyvavimą arbitraže, duodama žodinius parodymus, teikdama dokumentus ar kitus daiktinius įrodymus. 2. Tai gali būti daroma tik leidus arbitražo teismui arba remiantis šalių susitarimu. 3. Teismo procedūros gali būti naudojamos tik tuo atveju, jeigu (a) liudininkas yra Jungtinėje Karalystėje ir (b) arbitražo procesas yra vykdomas Anglijoje, Velse arba Šiaurės Airijoje. 4. Asmuo negali būti verčiamas pateikti jokių dokumentų ar kitų daiktinių įrodymų, kurių jis nebūtų verčiamas pateikti, jeigu procesas vyktų valstybės teismuose.“³³ Taigi, šiuo atveju Anglijos teismas turi galimybę taikyti tokias pat laikinąsias apsaugos priemones, kokias galėtų taikyti jeigu ginčas vyktų įprasta civiline tvarka.

Verta atkreipti dėmesį į tai, kad nors arbitražo teismas ir neturi vykdomosios galios laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu, šalims egzistuoja vidinis stimulus laikytis arbitražo nurodymų, susijusių su įrodymų rinkimu ir išsaugojimu. Arbitražo šalys, nepateikiančios arba stengiančios nuslėpti ar sunaikinti įrodymus, arbitrai siunčia atitinkamą žinutę dėl jų sąžiningumo.

³¹ United Nations Commission On International Trade Law, *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 With amendments as adopted in 2006*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf>

³² Šveicarijos 1987 m. tarptautinės privatinės teisės įstatymo, 184 str. (angl. *Federal Act on Private International Law*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.andreasbucher-law.ch/images/stories/pil_act_1987_as_amended_until_1_7_2014.pdf>.

³³ Anglijos arbitražo įstatymas 1996 m. (angl. *Arbitration Act 1996*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf>>.

ii) *Priemonės, kuriomis siekiama išlaikyti status quo*

Daugeliu atveju arbitražo teismo sprendimas, kuriuo yra atlyginami šalies patirti nuostoliai, ne visada kompensuoja visą nukentėjusios šalies patirtą žalą. Nekompensuota žala gali būti reputacijos ar verslo plėtros galimybės praradimas, kurie nors galimai ir reikšmingi bei realūs, tačiau sunkiai įrodomi nuostoliai.³⁴ Taigi, kita dažnai pasitaikančių laikinųjų apsaugos priemonių grupė siekia išlaikyti šalių status quo. Arbitražo šalims gali būti uždrausta imtis tam tikrų veiksmų, kaip kad, pavyzdžiui, nutraukti sutartį, atskleisti konfidencialią informaciją arba naudoti intelektinę nuosavybę, dėl kurios kilo ginčas, tol, kol jis nebus išspręstas.³⁵ Pavyzdžiui, farmacijos įmonei pradėjus gaminti tam tikrą licencijuojamą vaistą savo vardu, licencijos savininkas atitinkamai norėtų minėtą šalies veiksma nutraukti dar iki tol, kol ginčas bus galutinai išspręstas arbitraže. Taigi, tokiomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis gali būti siekiama apsaugoti ginčo šalies teises nuo kiliančios žalos. Be to, šia laikinąja apsaugos priemone gali būti siekiama apsaugoti ir pačią arbitražo teismo jurisdikciją.

Minėtina, kad yra arbitražo teismo sprendimų, kuriuose atsargiai diskutuojama, koks visgi yra tikrasis status quo momentas. Svarbiausias klausimas iškyla nustatant, kokį status quo arbitras turėtų siekti išsaugoti.³⁶ Tai gali būti tiek *status quo*, kurio metu laikinosios apsaugos priemonės yra skiriamos, tiek momentas, kai yra pateikiamas prašymas jas taikyti, tiek ir laikas nuo tada, kada arbitražas laikomas prasidėjusiu ar, nuo tada, kada tarp šalių kyla ginčas.³⁷ Be abejonės, status quo, kurį yra siekiama išlaikyti, priklausomai nuo kiekvieno iš paminėtų laikotarpių gali reikšmingai skirtis. Tokiu atveju arbitras privalo atsižvelgti į padarinių atsiradimo laiką. Esant reikšmingos žalos atsiradimo rizikai, arbitras turi būti pasirengęs laikinąsias apsaugos priemones taikyti nuo to momento, kada tarp šalių kilo ginčas.³⁸

Vertėtų aptarti ir kitą galinčią kilti aktualią problemą. Praktikoje gali iškilti klausimas, ar apskritai arbitražas ir valstybės teismas turi teisę taikyti tokią laikinąja apsaugos priemonę. Pažymėtina, kad šios laikinosios apsaugos priemonės taikymas arbitražo procese iš dalies gali

³⁴ REDFERN A., HUNTER M., BLACKBY N. *Constantine Partasides, Law and Practice of International Commercial Arbitration, 4th ed.* London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 352.

³⁵ BORN, G. B., *International Commercial Arbitration, Volume II.* Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1995-1996.

³⁶ *Ibid.*, p. 1999.

³⁷ *Ibid.*

³⁸ *Ibid.*

reikšti bendrą bylos vertinimą ankstyvoje ginčo stadijoje.³⁹ Šiuo atveju, arbitražo teismui būtina pasverti galimus tokios taikomos laikinosios apsaugos priemonės padarinius.

Valstybės teismų galimybė taikyti šio pobūdžio laikinąją apsaugos priemonę buvo plačiai analizuojama ir aptarinėjama gerai žinomoje Anglijos teismų Channel Tunnel byloje⁴⁰, kurioje buvo sprendžiama: (i) ar teismas turi teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir, jeigu taip, (ii) ar jis turėtų tai daryti siekdamas išlaikyti *status quo*. Trijų instancijų teismai priėmė skirtingus sprendimus atsakant į šiuos klausimus.

Ginčas kilo dėl apmokėjimo už darbą statybų įmonei Trans-Manche Link (toliau – TML). Atsakovas informavo Eurotunnel tvirtindamas, kad su TML nėra iki galo atsiskaityta ir pagrasino sustabdyti darbų vykdymą, kas turėtų skausmingų pasekmių visam projektui. Eurotunnel kreipėsi į Anglijos teismą dėl teismo įsakymo, kuriuo buvo siekiama išlaikyti *status quo*, neleidžiantį TML įvykdyti savo grasinimų.

Ši byla atkreipė dėmesį į jau egzistuojančias problemas dėl taip vadinamos „niekieno žemės“ tarp valstybės ir arbitražo teismų jurisdikcijų.⁴¹ Pirmosios instancijos teismas visgi nusprendė turintis jurisdikciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Apskundus šį sprendimą apeliaciniam teismui, šis pasisakė, kad neegzistuojant arbitražiniam susitarimui, laikinosios apsaugos priemonės galėtų būti skiriamos, tačiau šiuo atveju teismas neturi galimybės tai padaryti dėl egzistuojančio šalių arbitražinio susitarimo. Bylai pasiekus aukščiausiąjį Lordų rūmų teismą, lordas-teisėjas M. Mustill buvo kitokios nuomonės. Jo nuomone, teismas turi jurisdikciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tačiau šiuo atveju tai būtų netinkama priemonė, atsižvelgiant į ginčo aplinkybes.

Atsižvelgiant į tai, kad trys skirtingi teismai davė tris skirtingus atsakymus dėl šių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, galima būtų teigti, jog vieningos taisyklės, kuria galima būti pasiremti taikant šias laikinąsias apsaugos priemones, nėra. Kiekvieną kartą vertinant laikinųjų apsaugos priemonių reikalingumą ir apimtį reikia atsižvelgti į kiekvieną individualų atvejį, jo faktines aplinkybes ir pasekmes, kokias galimai tai sukels šalims.

iii) Priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti galutinį arbitražo sprendimo įvykdymą

Viena iš dažniausiai taikomų laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže, galutinio arbitražo sprendimo įvykdymo užtikrinimas, yra numatytas įvairiuose valstybių įstatymuose ir arbitražo

³⁹ REDFERN A., HUNTER M., BLACKBY N. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, 4th ed. London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 354.

⁴⁰ House of Lords, 1993, *Channel Group v Balfour Beatty Ltd. and others*, United Kingdom Adj.L.R. 01/21.

⁴¹ REDFERN A., HUNTER M., BLACKBY N. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, 4th ed. London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 335.

institucijų taisyklėse.⁴² Praktikoje ši laikinoji apsaugos priemonė yra naudojama siekiant užtikrinti, kad priimtas sprendimas būtų efektyvus net ir pablogėjus priešingos šalies finansinei būklei, arba siekiant apsaugoti nuo sąmoningo turto slėpimo.⁴³

Viena iš pagrindinių laikinųjų apsaugos priemonių yra turto areštas siekiant užtikrinti ieškinio reikalavimą. Šios priemonės paprastai arbitras taikyti negali. Jos taikymas dažniausiai reikalauja trečiosios šalies įsikišimo, kurios atžvilgiu arbitras neturi jurisdikcijos veikti. Kai kurių valstybių nacionalinis reguliavimas tiesiogiai draudžia arbitrams taikyti tokias laikinas apsaugos priemones.⁴⁴ Pavyzdžiui, Šveicarijoje priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti piniginius reikalavimus, yra išimtinai reguliuojamos atskiru įstatymu.⁴⁵

Pastebėtina, kad patys arbitrai gana nenoriai taiko tokias laikinas apsaugos priemones, net jeigu ir nėra numatytų draudimų tą daryti: „<...> kreditoriaus nekantrumas žinoti, kad jo reikalavimas yra patenkintas, ar bent jau jo įvykdymas yra užtikrintas skolininko galimybė sumokėti skolą yra suprantamas, tačiau tai nėra pakankamas pagrindas pateisinti tokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymą. Jeigu nėra reikšmingų faktinių aplinkybių, kurios parodytų skubų tokios priemonės reikalingumą ir realią sprendimo neįvykdymo riziką, ieškinio reikalavimo įvykdymo užtikrinimas neatitinka šios laikinosios apsaugos priemonės esmės“.⁴⁶ Taigi, ši priemonė neturėtų būti taikoma, jeigu nėra pagrįstų įrodymų dėl kitos šalies sudėtingos ar nestabilios finansinės būklės.

iv) *Priemonės, kuriomis siekiama užtikrinti arbitražo išlaidų padengimą*

⁴² United Nations Commission On International Trade Law, *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 With amendments as adopted in 2006*, art. 17(2)(c). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 12 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf>; Švedijos arbitražo įstatymas, SFS 1999:116, 25.4 str. (angl. *The Swedish Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf>>, Londono tarptautinio arbitražo teismo taisyklių 25. str. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 17 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx>, Nyderlandų arbitražo institucijos taisyklių 38.1 str. (angl. Netherlands Arbitration Institute Rules) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.nai-nl.org/downloads/NAI%20Arbitration%20Rules%20and%20Explanation.pdf>>; Belgijos arbitražo ir mediacijos centro taisyklių 17.1 str. (angl. Belgian Centre for Arbitration and Mediation rules) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.cepani.be/sites/default/files/files/hayez_reglement_arbitrage_cepani_en_2013.pdf>

⁴³ BORN, G. B., *International Commercial Arbitration, Volume II*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 2002.

⁴⁴ WIRTH, M. *Interim or Preventive Measures in Support of International Arbitration in Switzerland*, 18 ASA Bulletin, 2000, p. 44.

⁴⁵ *Ibid.*

⁴⁶ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration, Volume II*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 2003 Iš; Schwartz *The Practices and Experience of the ICC Court*. Partial Award in ICC Case (Unidentified), ICC, *Concervatory Measures in International Arbitration*. 45, 61, 1993.

Išlaidos, patirtos ginčą nagrinėjant arbitraže, gali būti iš ties didelės. Išlaidos advokatų ir ekspertų darbo apmokėjimui, kartu su patirtomis apgyvendinimo bei kelionės išlaidomis, gali sudaryti reikšmingą sumą arbitražo procese. Sumos, siekiančios vieną milijoną dolerių, nėra naujiena didesniuose ginčiuose.⁴⁷

Sprendimai, kuriais reikalaujama vienai ar abiemis šalims užtikrinti būsimų arbitražo proceso išlaidų padengimą, yra sutinkami rečiau. Iš esmės taip yra dėl dviejų priežasčių. Visų pirma, arbitražo teismas gali neturėti įgaliojimų taikyti tokią laikinąją apsaugos priemonę. Kai kurie teismai, ypač tie, kurių nacionalinis reguliavimas yra paremtas UNCITRAL Pavyzdiniu įstatymu dėl tarptautinio komercinio arbitražo, yra pasisakę, kad, remiantis jo 17 straipsniu, arbitražo teismas neturi teisės taikyti šios laikinosios apsaugos priemonės.⁴⁸

Antra, net jeigu arbitražo teismas ir turi tokią galią, jis gali būti nelinkęs ja pasinaudoti. Tokia laikinosios apsaugos priemonė yra labiau paplitusi bendrosios teisės jurisdikcijoje. Arbitražo išlaidų užtikrinimas yra tiesiogiai numatytas tiek 1996 m. Anglijos Arbitražo įstatyme⁴⁹, tiek Singapūro tarptautinio arbitražo įstatyme.⁵⁰ Taip pat ši priemonė yra įtvirtinta tiek Londono tarptautinio arbitražo teismo (toliau – LIAC)⁵¹, tiek Honkongo tarptautinio arbitražo centro (toliau – HKIAC)⁵² taisyklėse. Kiti arbitražo teismai, priklausantys civilinės teisės jurisdikcijai, dažniausiai yra linkę atsisakyti taikyti arbitražo išlaidų užtikrinimą, nebent šalys tą būna numačiusios savo arbitražiniame susitarime.⁵³

v) *Draudimai kreiptis į teismą*

Galiausiai yra dar viena laikinųjų apsaugos priemonių rūšis t.y draudimai kreiptis į teismą (angl. *anti-suit injunctions*). Ji taikoma tuomet, kai viena šalis siekia bylinėtis ne arbitražo forume, taip pažeisdama arbitražo susitarimą. Draudimas kreiptis į teismą neleidžia šaliai imtis tokių veiksmų, kurie pažeistų sutartinius šalies įsipareigojimus ginčą nagrinėti arbitražu.

⁴⁷ REDFERN A., HUNTER M., BLACKBY N., *Law and Practice of International Commercial Arbitration*, 4th ed. London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 356.

⁴⁸ High Court of Auckland, 2002, *Lindow v. Barton McGill Marine Ltd.*, CP13-SD02; Hong Kong High Court, 1992, *Yieldworth Engineers V Arnhold & Co. Ltd.*, HKCU 0366.

⁴⁹ Anglijos arbitražo įstatymas 1996 m. 38.3 str. (angl. *Arbitration Act 1996*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf>>.

⁵⁰ Singapūro tarptautinio arbitražo įstatymas, 2002 m. 12.1 str. (angl. *The Statutes of the Republic of Singapore International Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.siac.org.sg/images/stories/articles/rules/IAA/IAA%20Aug2016.pdf>>.

⁵¹ Londono tarptautinio arbitražo teismo 2014 m. taisyklės, 25.2 str. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx>.

⁵² Honkongo tarptautinio arbitražo centro taisyklės, 16 str. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.hkiac.org/arbitration/rules-practice-notes/domestic-arbitration-rules-1#11>>.

⁵³ BUCHER, A., TSCHANZ, P., Y. *International arbitration in Switzerland*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1989, p. 161.

Anglijos teismų praktikoje draudimas kreiptis į teismą gali būti išduodamas tuomet, kai egzistuoja šalių susitarimas ginčą nagrinėti arbitražu, prašymas taikyti tokią laikinąją apsaugos priemonę yra pateiktas nedelsiant ir kai paralelinės procedūros teisme dar nėra pažengusios.⁵⁴

Tuo tarpu Jungtinių Amerikos Valstijų (toliau – JAV) teismų praktikoje yra svarbi „nepataisomos žalos“ sąvoka. Jeigu nepritaikius šios laikinosios apsaugos priemonės yra labiau tikėtina, kad tokia žala atsiras, tuomet teismas bus labiau linkęs ją pritaikyti. JAV teismuose, kaip ir Anglijos teismų praktikoje, atsižvelgiama į paralelinių procedūrų statusą teisme.⁵⁵

Civilinės teisės tradicijoje draudimas kreiptis į teismą kartais gali būti suprantamas kaip kišimasis į jų jurisdikciją. Pavyzdžiui, byloje *Oberlandesgericht Düsseldorf*⁵⁶ Vokietijos teismas atsisakė taikyti šią laikinąją apsaugos priemonę remiantis viešosios tvarkos išimtimi pagal 1965 m. lapkričio 15 d. Hagos konvenciją dėl teisminių ir neteisminių dokumentų civilinėse arba komercinėse bylose įteikimo užsienyje. Taip pat ir Europos Sąjungos Teisingumo Teismas yra pasisakęs, kad vienos valstybės narės teismas jokiais atvejais neturėtų išduoti draudimų subjektui kreiptis į kitos valstybės narės teismą. *Turner*⁵⁷ byloje šis teismas konstatavo, kad tokie draudimai kreiptis į teismą yra nesuderinami su 1968 metų Briuselio konvencija.⁵⁸ Darytina išvada, kad draudimai kreiptis į teismą yra dažniau sutinkami bendrosios teisės sistemoje negu valstybėse, kuriose dominuoja civilinės teisės tradicija.

2. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS VALSTYBĖSE, KURIOSE ARBITRAI JAS SKIRIA BE APRIBOJIMŲ

2.1. Bendroji apžvalga ir problematika

Artėjant XX amžiaus pabaigai, verslo subjektai vis dažniau įsitikindavo, kad arbitražas yra efektyvus ir patikimas ginčų sprendimo būdas. Siekiant užtikrinti šalių teises vis labiau populiarėjančio arbitražo procese, palyginus su tuo, kaip jos buvo užtikrinamos civilinio

⁵⁴ LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A., KRÖLL, S. M. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003, p. 365.

⁵⁵ *Ibid.*, p. 366.

⁵⁶ BARBUR, E. *Anti-Suit Injunctions in International Arbitration*. 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.erdem-erdem.av.tr/publications/law-post/antisuit-injunctions-in-international-arbitration/>>.

⁵⁷ Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2004 m. balandžio 27 d. sprendimas *Gregory Paul Turner prieš Felix Fareed Ismail Grovit ir kitus*, C-159/02, EU:C:2004:228.

⁵⁸ DOWERS, A., N. *The Anti-Suit Injunction and the EU: Legal Tradition and Europeanisation in International Private Law*. Cambridge Journal of International and Comparative Law (2)4: 960-973 (213), p. 966-967; 1968-09-27 Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo, OL, 1998-01-16, Nr. C 27.

proceso metu nacionaliniuose teismuose, daugeliui valstybių iškilo būtinybė pakeisti savo nacionalinius teisės aktus, suteikiant arbitrams tokias pačias teises skirti laikinas apsaugos priemones kaip ir teismams.⁵⁹

Nors laikinųjų apsaugos priemonių svarba buvo pripažinta jau 1920 metais, kai buvo rengiamos pirmosios Tarptautinių prekybos rūmų arbitražo (toliau – ICC) taisyklės, dar visai neseniai beveik visa kontinentinė Europa, tarp jų Austrija, Vokietija, Ispanija, Šveicarija, buvo įtvirtinusios griežtus apribojimus arbitrams taikyti laikinas apsaugos priemones.⁶⁰ Ilgainiui valstybės pradėjo modernizuoti savo įstatymus ir skirti vis daugiau teisių arbitrams, tarp jų ir galimybę taikyti laikinas apsaugos priemones.

1976 m. UNCITRAL Arbitražo taisyklėse buvo numatyta, kad „bet kurios šalies prašymu arbitražo teismas gali taikyti bet kurias laikinas apsaugos priemones, kurias jis laiko būtinomis ginčo dalyko atžvilgiu“.⁶¹ Tačiau praėjo nemažai laiko iki tol, kada arbitražo teismo šalys laikinųjų apsaugos priemonių iš tikrųjų pradėjo siekti arbitražo forume. Dažniausiai laikinas apsaugos priemones taikyti buvo prašoma atitinkamuose valstybių teismuose, o ne arbitraže. Ši tendencija po truputį ėmė keistis XX a. devintojo dešimtmečio pabaigoje. Remiantis *White & Case* atlikta analize, tikrasis lūžis įvyko 2012 m., kai surinkti duomenys parodė, jog arbitražo šalys dėl laikinųjų apsaugos priemonių dažniau kreipėsi į ginčą nagrinėjusius arbitražus, o ne į atitinkamą nacionalinį teismą.⁶²

Taigi, jeigu nėra priešingo šalių susitarimo, daugumoje teisiškai pažengusių valstybių yra įtvirtina galimybė dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo kreiptis tiek į arbitražo teismą, tiek į nacionalinius valstybės teismus.⁶³ Esant minėtam reguliavimui, šalyje egzistuoja lygiavertė teismo ir arbitražo jurisdikcija (angl. *concurrent jurisdiction*).⁶⁴ Tačiau arbitražo

⁵⁹ ADHIPATHI, S. *Interim Measures in International Commercial Arbitration: Past, Present and Future*. LLM Theses and Essays. Georgia: University of Georgia School of Law, 2003, p. 3. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 05 d.]. Prieiga per internetą: <http://digitalcommons.law.uga.edu/stu_llm/1>.

⁶⁰ BORN, G., B. *International Commercial Arbitration, Volume II*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1951-1950.

⁶¹ United Nations Commission On International Trade Law (UNCITRAL), *UNCITRAL Arbitration Rules* 26 art. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules/arb-rules.pdf>>.

⁶² White and Case, *2012 International Arbitration Survey: Current and Preferred Practices in the Arbitral Process*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 30 d.] Prieiga per internetą: <<http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/164483.pdf>>.

⁶³ PUDRET, J., F; BESSON, S., *Comperative Law of International Arbitration, Second Edition*. Sweet and Maxwell, London, 2007, p. 612.

⁶⁴ EHLE, D., B. *Concurrent Jurisdiction: Arbitral Tribunals and Courts Granting Interim Relief*. Yorkhill Law Publishing, 2007, p. 158 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. gruodžio 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.lalive.ch/data/publications/beh_Concurrent_Jurisdiction_2007.pdf>.

teismui turint plačią diskreciją taikyti visas laikinąsias apsaugos priemones dažnai iškyla ne vienas probleminis klausimas. Visų pirma, analizuotina, ar egzistuojant lygiavertei teismo ir arbitražo jurisdikcijai, teismas apskritai turi teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Jeigu taip, iškyla klausimas, kuriame forume ginčo šalims apskritai reikėtų jų siekti – teisme ar arbitraže?

Sutampanti nacionalinio ir arbitražo teismų jurisdikcija taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali padidinti proceso kaštus. Be to, tai kelia grėsmę paralelinių procedūrų su galimai skirtingais rezultatais egzistavimui.⁶⁵ Negana to, papildomai egzistuojant galimam teisminės valdžios kišimuisi į arbitražo procesą iškyla reali grėsmė arbitražo nepriklausomumui.⁶⁶

Tolesnėje darbo dalyje bus konceptualiai analizuojamas valstybių, kurias sieja vienas panašumas laikinųjų apsaugos priemonių arbitraže taikyme – arbitrai jas gali skirti visas ir be apribojimų, nacionalinis reguliavimas. Autorė, siekdama kuo įvairiau ir plačiau atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių taikymą valstybėse, kuriose arbitrai jas skiria be apribojimų, pasirinko analizuoti jų skyrimo teisinius pagrindus būtent tose šalyse, kuriose, autorės nuomone, akademinėje bendruomenėje išsiskiria savo problemišku ir aktualumu.

Kadangi arbitražas iš esmės priklauso nuo tarptautinių konvencijų, nacionalinių teisės aktų ir institucinių taisyklių,⁶⁷ siekiant išsamiai atskleisti laikinųjų apsaugos priemonių prigimtį ir jų taikymą šio modelio šalyse, toliau darbe bus analizuojami aukščiau paminėti teisės šaltiniai.

2.2. Nacionalinis reguliavimas

Daugelio valstybių nacionaliniai teisės aktai per paskutinius 15 metų gerokai pasikeitė laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atžvilgiu. Kroatijos, Austrijos, Lenkijos nacionaliniuose reguliavimuose dar visai neseniai buvo numatyti draudimai arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Tačiau jau 2001 metais Kroatijos arbitražo įstatymo 16 straipsnio 1 dalyje buvo įtvirtinta, kad arbitras atsižvelgdamas į tarp šalių kilusį ginčą gali taikyti bet kurią

⁶⁵ BORN, G., B., *International Commercial Arbitration, Volume II*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1973.

⁶⁶ *Ibid.*

⁶⁷ ADHIPATHI, S. *Interim Measures in International Commercial Arbitration: Past, Present and Future*. LLM Theses and Essays, Paper I, 2003, p. 8. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 05 d.]. Prieiga per internetą: <http://digitalcommons.law.uga.edu/stu_llm/1>.

laikinąją apsaugos priemonę. Lygiai taip pat 2005 metais savo nacionalinius teisės aktus pakeitė Lenkija⁶⁸ ir Austrija,⁶⁹ kur minimais pakeitimais buvo suteikta galimybė arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

Analizuojant ne Europos Sąjungos valstybių narių pavyzdžius pastebima panaši tendencija. Japonijos,⁷⁰ Indijos,⁷¹ Naujosios Zelandijos,⁷² Kanados⁷³ ir Vokietijos⁷⁴ nacionaliniuose teisės aktuose įstatymų leidėjai taip pat įtvirtino plačią arbitrų teisę taikyti visas laikinąsias apsaugos priemones. Tuo pačiu yra įtvirtinta lygiavertė teismų ir arbitražų jurisdikcija taikant laikinąsias apsaugos priemones.

Arbitražas yra populiarus alternatyva bylinėjimuisi ir JAV, ypač sprendžiant tarptautinius ginčus.⁷⁵ Kadangi JAV praktika užima svarbią vietą tarptautinėje arbitražo sistemoje ir nemaža dalis kitų šalių teismų remiasi sprendimais priimtais būtent JAV,⁷⁶ autorė toliau išsamiau analizuos nacionalinę reguliavimą šioje valstybėje laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atžvilgiu.

Svarbiausias nacionalinis teisės aktas, reguliuojantis arbitražą JAV, yra Federalinis arbitražo aktas (toliau – *FAA*).⁷⁷ Tačiau, skirtingai nuo aukščiau minėtų valstybių, JAV įstatymai tiesiogiai įtvirtina lygiavertę arbitražo ir valstybės teismų jurisdikciją ir jokių

⁶⁸ MŁOT, J., KUCHARCZYK, K. *CMS Arbitration in Poland*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://eguides.cmslegal.com/pdf/arbitration_volume_I/CMS%20GtA_Vol%20I_POLAND.pdf>.

⁶⁹ Austrijos 2013 m. arbitražo įstatymas, 593 str. 1 d. (angl. *Austrian arbitration law*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.viac.eu/en/materials/83-recht/gesetze/200-zpo-as-amended-2013#OrderingofInterimMeasures>>.

⁷⁰ Japonijos 2003 m. arbitražo įstatymas, 15 str. (angl. *Japanese Arbitration Law*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://japan.kantei.go.jp/policy/sihou/arbitrationlaw.pdf>>.

⁷¹ Indijos 1996 m. arbitražo ir sutaikinimo įstatymas, 9 str. (angl. *Indian Arbitration and Conciliation Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/in/in063en.pdf>>.

⁷² Naujosios Zelandijos 1996 m. arbitražo įstatymas, 9str. (angl. *New Zeland Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.legislation.govt.nz/act/public/1996/0099/latest/DLM405728.html>>.

⁷³ Kanados 2015 m. komercinio arbitražo įstatymas, 9 str. (angl. *Canadian Commercial Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-34.6.pdf>>.

⁷⁴ Vokietijos 2001 m. arbitražo įstatymas, 1033 str. (angl. *German Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sccinstitute.com/media/29988/german-arbitration-act.pdf>>.

⁷⁵ STRONG, S., I., *Border Skirmishes: The Intersection Between Litigation and International Commercial Arbitration*. University of Missouri School of Law, Disp. Resol, 1, 2-3, 2012, p. 1.

⁷⁶ KESIKLI, O., *United States: International Arbitration and Arbitrability from the United States Perspective*. Kesikli Hukukburosu Law Firm, 2014, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/unitedstates/x/309172/Arbitration+Dispute+Resolution/International+Arbitration+And>>.

⁷⁷ Federalinis arbitražo įstatymas (angl. *Federal Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sccinstitute.com/media/37104/the-federal-arbitration-act-usa.pdf>>.

nuostatų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo FAA nustatyta nėra. Pozicija, kad arbitrai turi teisę taikyti tokias laikinas apsaugos priemones, kokias jie laiko esant reikalinga, jeigu tarp šalių nėra susitarta kitaip, kyla iš valstybės teismų praktikos.

Pirmieji JAV teismų sprendimai buvo paremti siaura šalių sudaryto susitarimo ginčą nagrinėti arbitraže interpretacija⁷⁸ ir dažnai būdavo konstatuojama, kad arbitrai neturi teisės skirti laikinas apsaugos priemones⁷⁹. Tačiau naujesniuose teismų sprendimuose nuolat pabrėžiama arbitrų teisė taikyti visas reikiamas laikinas apsaugos priemones, jeigu šalys nėra susitarusios priešingai.⁸⁰

Vienas iš žemesnės instancijos teismų savo sprendime yra išaiškinęs, jog: „iš esmės <...>, nesant priešingo susitarimo, arbitras turi teisę taikyti laikinas apsaugos priemones ir užtikrinti proceso saugumą arbitraže. Yra normalu preziumuoti, kad šalys sutikdamos ginčą spręsti arbitraže, išreiškė savo valią, kad arbitražas nebūtų bergždžias ir, kad laikinosiomis apsaugos priemonėmis išsaugant *status quo* būtų įmanoma priimti prasmingą sprendimą kilusiame ginče. Tokiomis aplinkybėmis turi būti laikoma, jog arbitro galia veikti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atžvilgiu yra numatoma nuo pačio arbitražo susitarimo sudarymo.“⁸¹

Siekiant išvengti bet kokių nesusipratimų ateityje, atskiros valstijos vis dažniau teisės aktuose įtvirtina tokias nuostatas, kurios užkirstų kelią bet kokioms abejonėms dėl arbitrų teisės skirti visas laikinas apsaugos priemones. Pavyzdžiui, Floridos tarptautinio arbitražo įstatyme yra tiesiogiai numatyta, jog šalys gali prašyti arbitro taikyti visas laikinas apsaugos priemones.⁸² Pažymėtina, kad šis teisės aktas taip pat suteikia galimybę šalims susitarti, jog nei viena iš jų negalės kreiptis į valstijos teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.⁸³

⁷⁸ BORN, G., B., *International Commercial Arbitration*, Volume II, Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1955.

⁷⁹ United States Court of Appeals, 3rd Circuit, 1972, *Swift Industries, Inc. v. Botany Indus., Inc.*, 466 F.2d 1125; United States District Court for the Northern District of California, 1977, *Carolina Power & Light Co. v. Uranex*, 451 F. Supp. 1044.; Supreme Judicial Court of Massachusetts, 1992, *Charles Constuction Co. v. Derderian*, 586 N.E 2nd 992.

⁸⁰ United States Court of Appeals, 2nd Circuit, 2003, *Banco de Seguros del Estado v. Mut. Marine Office, Inc.*, 344 F.3d 255; United States Court of Appeals, 9th Circuit, 1991, *Pacific Reinsurance Mgt Corp v. Ohio Reinsurance Corp.*, 935 F.2d 1019; United States Court of Appeals 6th Circuit, 1984, *Island Creek Coal Sales Co. v. City of Gainesville*, 729 F.2d 1046, 1049.

⁸¹ Supreme Judicial Court of Massachusetts, 1992, *Charles Construction Co., Inc. v. James Derderian*, 586 N.E.2d 992.

⁸² Floridos 2012 m. tarptautinis komercinio arbitražo įstatymas (angl. *2012 Florida Statute of International Commercial Arbitration*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.leg.state.fl.us/statutes/index.cfm?App_mode=Display_Statute&URL=0600-0699/0684/0684ContentsIndex.html&StatuteYear=2012&Title=-%3E2012-%3EChapter%20684>.

⁸³ *Ibid.*

Galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitrams taip pat tiesiogiai numatyta Teksaso bei Kalifornijos valstijų teisės aktuose.⁸⁴

Be to, pažymėtina, kad Atnaujintame vieningame arbitražo įstatyme (angl. *Revised Uniform Arbitration Act*), kurį pasirašė daugiau nei 18 valstijų, yra numatyta, kad: „Nuo tada, kai arbitras yra paskiriamas ir turi visus įgaliojimus veikti: (1) arbitras gali skirti laikinąsias apsaugos priemones tokiomis pačiomis sąlygomis, kaip ir tuo atveju, jeigu ginčas būtų kilęs kaip civilinis ieškinys, <...> jeigu arbitras mano, kad tokiomis priemonėmis yra būtina apsaugoti arbitražo proceso efektyvumą ir skatinti teisingą ginčo nagrinėjimą.“⁸⁵ Taigi, tiek įvairių valstybių nacionaliniuose teisės aktuose, tiek ir teismų praktikoje vyrauja nuomonė, kad arbitražo teismas turi plačią diskreciją taikant laikinąsias apsaugos priemones, jeigu šalių nebuvo susitarta kitaip.

2.3. Nacionalinių teismų galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones

2.3.1. Teismų praktika, susijusi su konvencijomis

Nors laikinosios apsaugos priemonės yra naudojamos dažnai, tačiau nė viena iš tarptautinių konvencijų neturi nuostatų konkrečiai reguliuojančių jų taikymą.⁸⁶ Vienos reikšmingiausių pažymėtinų tarptautinių konvencijų, prie kurių yra prisijungusios nemaža dalis pasaulio valstybių, yra šios: (i) 1961 metų Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo (toliau – Europos konvencija)⁸⁷; (ii) 1958 metų Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo (toliau – Niujorko konvencija)⁸⁸; (iii) 1966 metų Investicinių ginčų tarp valstybių ir kitų valstybių piliečių sprendimo konvencija (angl. *Convention on the Settlement of Investment Disputes between States and Nationals of Other States*) (toliau – Vašingtono konvencija).⁸⁹ Pažymėtina, kad tik dvejose iš paminėtų

⁸⁴ Kalifornijos 2014 m. civilinio procedo kodeksas (angl. *California Code Code of Civil Procedure*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://law.justia.com/codes/california/2014/code-ccp/part-3/title-1/title-9.3/chapter-2/article-3/section-1297.93>>.

⁸⁵ Vieningas 2000 m. arbitražo įstatymas (angl. *Uniform Arbitration Act*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uniformlaws.org/shared/docs/arbitration/arbitration_final_00.pdf>.

⁸⁶ BORN, G., B. *International Commercial Arbitration in the United States Commentary & Materials*. Kluwer Law and Taxation Publishers, 1994, p. 756 - 757.

⁸⁷ 1961-04-21 Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo. Tekstą lietuvių kalba žiūrėti: DOMINAS, G., MIKELĖNAS, V. *Tarptautinis komercinis arbitražas*. Vilnius, Justitia 1995, II Priedas.

⁸⁸ 1958-05-10 Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, Valstybės žinios, 1995, Nr. 10-208.

tarptautinių konvencijų, t. y. Europos ir Vašingtono konvencijose, laikinosios apsaugos priemonės yra apskritai minimos.

a) *Vašingtono konvencijos 47 straipsnis*

Vašingtono konvencijos 47 straipsnis įgalina arbitražo teismą siūlyti tokias laikinasias priemones, kuriomis būtų apsaugotos atitinkamos vienos ar kitos šalies teisės.⁹⁰ Šis straipsnis sukėlė diskusijas dėl to, ar juo buvo siekiama įtvirtinti išimtinę arbitražo teismo teisę spręsti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo.⁹¹ Pats Vašingtono tarptautinis investicinių ginčų arbitražas (toliau – ICSID) laikėsi nuomonės, kad ICSID arbitražo institucijos autonomija uždraudžia valstybėms, t. y. jų nacionaliniams teismams, taikyti laikinasias apsaugos priemones, iki tol, kol nėra priimamas galutinis arbitražo sprendimas.⁹²

Prancūzijos Reno miesto apeliacinis teismas laikėsi tokios pačios pozicijos *Atlantic Triton* byloje.⁹³ Norvegijos įmonė *Atlantic Triton* ir Gvinėjos Respublika sudarė laivų techninio pertvarkymo į žvejybinius laivus ir įgulos apmokymo sutartį. Šioje sutartyje buvo numatyta arbitražinė išlyga dėl sutarties kiliančius ginčus nagrinėti ICSID arbitraže. 1984 m. sausio 19 d. *Atlantic Triton* padavė prašymą pradėti arbitražo procesą. Arbitražas buvo sudarytas tų pačių metų rugpjūčio mėnesį. Tuo tarpu 1983 m. spalio 12 d., t. y. dar prieš *Atlantic Triton* paduodant prašymą ICSID, jie iš Prancūzijos teismo gavo vykdomąjį raštą dėl trijų Gvinėjos Respublikai priklausančių laivų, kurie buvo taisomi viename Prancūzijos uoste, areštavimo.

Ši laikinoji apsaugos priemonė buvo teismo išduota jau po prašymo nagrinėti ginčą ICSID arbitraže pateikimo. Apskundus šį teismo sprendimą, apeliacinio teismo sprendime buvo pasakyta, kad tik arbitražo teismas turi išimtinę kompetenciją ne tik nagrinėti ginčą iš esmės, bet ir spręsti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, todėl Prancūzijos teismas šiuo klausimu sprendžiamosios galios turėti negalėjo. Taigi, buvo konstatuota, jog šalys, sutikdamos ginčą nagrinėti ICSID arbitražu, atsisako galimybės kreiptis į nacionalinį teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, nepaisant to, ar arbitražas jau yra prasidėjęs ar dar

⁹⁰ 1965-03-18 Konvencija dėl valstybių ir kitų valstybių fizinių bei juridinių asmenų investicinių ginčų sprendimo, Valstybės žinios, 2002-12-04, Nr. 115-5137.

⁹¹ SAVAGE, J., GAILLARD, E. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 715-16, 1999, p. 713.

⁹² *Ibid.*

⁹³ Rennes Court of Appeal Decision, 1985, *Republique populaire revolutionnaire de Guinee et al v. Societe Atlantic Triton*, 112 J.D.I 925.

ne.⁹⁴ Tačiau pažymėtina, kad šis apeliacinio teismo sprendimas buvo panaikintas Prancūzijos kasacinio teismo, kur buvo konstatuota, jog Vašingtono konvencijos 26 straipsnis nedraudžia kreiptis į teismus dėl laikinųjų apsaugos priemonių tuomet, kai yra siekiama užtikrinti būsimo sprendimo įvykdymą.⁹⁵

Tuo tarpu kaimyninėje Belgijoje teismas laikėsi priešingos nuomonės ir palaikė ICSID pozicijos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atžvilgiu.⁹⁶ Akivaizdu, kad Vašingtono konvencijoje numatytas laikinųjų apsaugos priemonių taikymas ir nacionalinių teismų vaidmuo jame vis dar lieka kontroversišku klausimu į kurį rasti vieningą atsakymą yra sudėtinga.

b) Europos konvencijos 6 straipsnis

Europos konvencijoje šių probleminių aspektų buvo išvengta tiesiogiai įtvirtinant šalių teisę dėl laikinųjų apsaugos priemonių kreiptis ir į valstybės teismą. Europos konvencijos 6 straipsnio 4 dalis numato, kad „šalių prašymas teismui negali būti laikomas nesuderinamu su arbitražo susitarimu ar laikomas prašymu nagrinėti bylą iš esmės teisme“⁹⁷. Ši nuostata buvo taikoma tiek arbitrų, tiek nacionalinių teismų praktikoje.

c) Niujorko konvencijos taikymo probleminiai aspektai

Išskyrus Vašingtono konvencijos 47 straipsnį, kuris numato galimybę arbitrai rekomenduoti laikinąsias apsaugos priemones ir Europos konvencijos 6 straipsnį, kitose paminėtose konvencijose nėra įtvirtinta jokių nuorodų dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitraže. Be to, jose nėra jokių nuostatų, kurios tiesiogiai kalbėtų apie tai, ar jos turėtų būtų skiriamos arbitro ar nacionalinių teismų. Tai lėmė diskusijos šiuo klausimu akademinėje bendruomenėje atsiradimą. Itin intensyvi diskusija kilo dėl didžiausią populiarumą tarp valstybių turinčios Niujorko konvencijos.

Egzistuojant minėtam vakuumui ir skirtingam Niujorko konvencijos nuostatų aiškinimui bei interpretavimui, JAV teismų praktikoje iškilo klausimas, ar valstybės teismas apskritai gali jas taikyti. Nors daugelis JAV teismų arbitražo šalių prašymu taikydavo laikinąsias apsaugos

⁹⁴ KAUFMANN-KOHLER G., ANTONIETTI, A. *Interim Relief in International Investment Agreements*. Oup Uncorrected Proof – Final, 12/03/2010, GLYPH, p. 549. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitration-icca.org/media/1/13571336619700/interim_relief_in_international_investment_agreements_kaufmann-kohler.pdf>.

⁹⁵ The French Court of Cassation, 1986, *Atlantic Triton v. Republique populaire revolutionnaire de Guinee*, 114 J.D.I 125.

⁹⁶ Court of First Instance of Antwerp, 1985, *Guinea v. Maritime International Nominees Establishment*, 24 I.L.M.

⁹⁷ 1961-04-21 Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo. Tekstą lietuvių kalba žiūrėti: DOMINAS, G., MIKELĖNAS, V. Tarptautinis komercinis arbitražas. Vilnius, Justitia 1995, II Priedas.

priemonės, kiti teismai Niujorko konvencijos 2 straipsnio 3 dalį interpretavo kaip draudimą valstybės teismams apskritai taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitraže.

Nagrinėjamoje Niujorko konvencijos 47 straipsnio dalyje yra numatyta, kad „susitariančiosios valstybės teismas, jeigu į jį patenka ieškinys tokiu klausimu, dėl kurio šalys sudarė šiame straipsnyje numatytą susitarimą, turi, vienai iš pusių prašant, nukreipti šalis į arbitražą, jeigu nenustato, kad minėtas susitarimas yra negaliojantis, neteko galios arba negali būti įvykdytas“.⁹⁸

JAV Apeliacinio teismo sprendimas *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT, S.p.A* (toliau – *McCreary*) byloje dėl taikytų laikinųjų apsaugos priemonių atspindi šį akademinėje literatūroje ir vėlesniuose teismų sprendimuose dažnai kritikuojamą požiūrį į valstybės teismų laikinųjų apsaugos priemonių taikymą esant arbitražiniam susitarimui. Tačiau, kaip jau minėta, yra ir šiam sprendimui prieštaraujančių atvejų, tokių kaip kad dažnai cituojamas *Carolina Power & Light Co v. Uranex* (toliau – *Uranex*) teismo sprendimas. Siekiant aiškiai suprasti prieštarinę situaciją JAV nacionaliniuose teismuose, toliau bus detalai analizuojami svarbiausi šių sprendimų argumentai ir jų tolimesnės pasekmės:

- i) *McCreary* sprendimas: draudimas teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitraže kyla iš Niujorko konvencijos 2 straipsnio 3 dalis

Dėl *McCreary* sprendime pateiktos interpretacijos buvo plačiai diskutuojama tiek mokslinėje literatūroje⁹⁹, tiek kituose teismų sprendimuose.¹⁰⁰ *McCreary* byloje dėl tarptautinės distribucijos sutarties kilęs ginčas turėjo būti nagrinėjamas pagal ICC taisykles Belgijoje. Sutarties šalis iš JAV (*McCreary*) dėl ginčo padavė civilinį ieškinį Masačusetso teismui. Šiam teismui atmetus ieškinį ieškovas toliau bandė sėkmę vėl pateikdamas ieškinį Pensilvanijos teismui prieš atsakovą (*CEAT*), papildomai prašydamas areštuoti pastarojo banko sąskaitas Pitsburge.

Apeliacinis teismas, remdamasis Niujorko konvencijos 2 straipsnio 3 dalimi, nusprendė, kad jokios laikinosios apsaugos priemonės negali būti taikomos. Teismas konstatavo: „yra akivaizdžiai matoma, jog *McCreary* elgesys yra jo ir atsakovo arbitražinio susitarimo

⁹⁸ 1958 metų Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, 2 str. (3), Valstybės žinios, 1995-02-01, Nr. 10-208.

⁹⁹ BROWER, C., N., TRUPMAN, W., M., *Court-Ordered Provisional Measures under the New York Convention*. American Journal of International Law, Vol 80, Issue 1. American Society of International Law, 1986; MCDONNELL, N., E. *The Availability of Provisional Relief in International Commercial Arbitration*. Columbia Journal of Transnational Law, Vol 22, New York: Columbia Law School, 1984.

¹⁰⁰ United States Federal District Court of New York, 2nd Circuit, 1992, *Filanto SpA v. Chilewich International Corp.*, 789 F.Supp. 1229.

pažeidimas <...>. Šiuo ieškiniu [ieškovas] siekia apeiti šalių susitartą ginčo sprendimo būdą. Toks apėjimas yra uždraustas [Niujorko] konvencijos. Konvencija iš esmės uždraudžia susitariančios šalies teismams priimti ieškinį, kuris prieštarauja susitarimui ginčą nagrinėti arbitražu. Dėl to laikinųjų apsaugos priemonių taikymas būtų nesuderinamas su Niujorko konvencijos siekiu ir tikslu.¹⁰¹

Trumpai tariant, šioje byloje teismas nusprendė, kad *McCreary* prašymas teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones iš tiesų buvo pateiktas siekiant apeiti šalių susitarimą (angl. *bypass agreement*) ginčą nagrinėti arbitražu. Šiuo sprendimu taip pat buvo remiamasi kituose žemesnių JAV teismų sprendimuose, pavyzdžiui, Niujorko apeliacinio teismo byloje *Cooper v. Ateliers de la Motobecane SA*,¹⁰² (toliau - *Cooper*). Šioje byloje taikyti laikinąsias apsaugos priemones vienos iš šalių atžvilgiu teismas taip pat atsisakė, šį kartą dar labiau išplečiant Niujorko konvencijos 2 straipsnio 3 dalies išaiškinimą: „[Niujorko] konvencijos tikslas ir pati esmė, kurios buvo siekiama, bus tikslingiausiai įgyvendinama tik tuo atveju, kai bus suvaržoma išankstinio teisminės valdžios veikimo galimybė nuspręsti, ar arbitražas apskritai turėtų būti pradamas ar ne.“¹⁰³

Pažymėtina, kad autorei nėra žinomi jokie už JAV ribų priimti sprendimai, kurie būtų taikę tokią pačią Niujorko konvencijos 2 straipsnio 3 dalies interpretaciją, kuria yra remiamasi *McCreary*, *Cooper* ir kitų JAV teismų bylų sprendimuose.

ii) *Uranex: Niujorko konvencijos 2 straipsnio 3 dalis nedraudžia teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitraže*

Šioje byloje ginčas kilo tarp *Carolina Power* – Šiaurės Karolinos viešųjų komunalinių paslaugų įmonės ir *Uranex* – Prancūzijos įmonės, parduodančios urano koncentratą. Kai Prancūzijos įmonei nepavyko pristatyti urano koncentrato pagal susitarimą, kuriame, *inter alia*, buvo numatyta ginčą spręsti arbitražu, *Carolina Power* kreipėsi į federalinį Šiaurės Kalifornijos apylinkės teismą, siekdama areštuoti *Uranex* turtą, jeigu būsimas arbitražo sprendimas būtų priimtas ieškovo naudai.

Teismas, susidūręs su tokia pačia situacija kaip ir *McCreary* byloje, priėmė visiškai priešingą sprendimą. Teismo sprendime buvo konstatuota, kad Niujorko konvencijoje nėra jokios nuorodos į tai, kad laikinosios apsaugos priemonės dar neprasidėjus arbitražui negalėtų būti skiriamos teismo. Tokį savo sprendimą teismas grindžia šiais argumentais: „teismas

¹⁰¹ *Ibid.*, para. 1038.

¹⁰² United States Supreme Court of New York, 1982, *Cooper v. Ateliers de la Motobecane*, S442 N.E. 2nd 1239.

¹⁰³ *Ibid.*, para. 1243.

McCreary bylos dėstymo nelaiko įtikinančiu. Kaip jau buvo minėta, niekas Niujorko konvencijos tekste nesudaro galimybės teigti, kad laikinosios apsaugos priemonės neprasidėjus arbitražui būtų draudžiamos.¹⁰⁴ Taigi, šioje byloje buvo nuspręsta, kad Niujorko konvencijos 2 straipsnio 3 dalis neuždraudžia teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones esant minėtoms sąlygoms.

Kiti nacionaliniai JAV teismai užėmė kiek radikalesnę poziciją. Pavyzdžiui, sprendimą *Cooper* byloje įvardindami kaip „faktiškai absurdišką“ (angl. *facially absurd*).¹⁰⁵ Tolimesniais sprendimais nacionaliniai teismai tik siaurino *Cooper* ir *McCreary* bylų sprendimus dėl nacionalinių teismų galimybės teikti laikinąsias apsaugos priemones.

2.3.2. Teismų praktika susijusi su valstybių nacionaliniu reglamentavimu

Atsižvelgiant į šią nevieningą teismų praktiką konvencijų atžvilgiu, nenuostabu, kad kai kurių valstybių, kuriose arbitrai laikinąsias apsaugos priemones skiria be apribojimų, teismų praktika įtvirtina detalesnį reguliavimą nustatantį bendrus kriterijus, kokiomis aplinkybėmis šalys gali kreiptis į valstybės teismus, o kokiomis - į arbitražą.

a) Brazilija

Brazilija per pastaruosius penkiolika metų patyrė iš ties reikšmingą evoliuciją pereidama nuo arbitražui nepalankaus klimato iki tapimo viena palankiausių arbitražui valstybių. Seniau Brazilija buvo įvardijama kaip Lotynų Amerikos juodoji avis (angl. *black sheep*) dėl vyraujančio „klimato“, nepalankaus arbitražui.¹⁰⁶ Tačiau laikui bėgant Brazilija modernizavo savo arbitražui nepalankius įstatymus ir numatė plačią arbitrų jurisdikciją taikyti visas laikinąsias apsaugos priemones.¹⁰⁷

Brazilijos aukštesniojo teismo sprendime *Itarumã v. PCBIOS* byloje¹⁰⁸ pirmą kartą buvo pasisakyta apie arbitražo teismo galimybes taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Tuomet buvo apibrėžtas siauras valstybės teismo vaidmuo vykstant arbitražo procesui. Ši byla iš esmės

¹⁰⁴ *Ibid.*, para. 1044, 1051-1052.

¹⁰⁵ United States Federal District Court of New York, 2nd Circuit, 1992, *Filanto SpA v. Chilewich International Corp.*, 789 F.Supp. 1229.

¹⁰⁶ ROSS, A. *Brazil Turns its Back on “Black Sheep” Decision*. Global Arbitration Review, 2012.

¹⁰⁷ SPERANDIO, F. *The Brazilian Arbitration Act 2015—what's changed?* Lexis PSL Arbitration, 2015, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <[http://www.clydeco.com/uploads/Files/Updates/The_Brazilian_Arbitration_Act_2015-whats_ch_\(2\).pdf](http://www.clydeco.com/uploads/Files/Updates/The_Brazilian_Arbitration_Act_2015-whats_ch_(2).pdf)>.

¹⁰⁸ Brazilian Superior Court of Justice, *Itarumã Participações em Complexos Bioenergéticos S.A. – PCBIOS*, Resp. No. 1,297,974-RJ), 2012.

pakeitė susiformavusią teismų praktiką. Vėliau jos pagrindu buvo pakeistas ir nacionalinis reguliavimas.

Šios bylos atveju *Itamurã Participações S.A.* (toliau – *Itarumã*) su *Participações em Complexos Bioenergéticos S.A* (toliau – *PCBIOS*) sudarė jungtinės veiklos sutartį, kuria buvo numatyta įgyvendinti atsinaujinančio kuro projektą per naujai įsteigtą *Complexo Bioenergético Itarumã* (toliau – *CBIO*) įmonę. Sutartyje buvo numatyta arbitražo išlyga, nustatanti arbitražo proceso vietą Brazilijoje, kartu sutariant dėl galimybės kreiptis ir į nacionalinį teismą dėl neatidėliotinos skubos klausimų.¹⁰⁹

PCBIOS kreipėsi į Brazilijos teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių t.y. prašymo suspenduoti jos, kaip akcininkės, teises ir pareigas *CBIO* dėl galimo *Itaruma* sutarties pažeidimo. Žemesnės instancijos Brazilijos teismui atmetus *PCBIOS* prašymą, ji kreipėsi į apeliacinį Rio de Žaneiro teismą. Tačiau pirmosios instancijos teismui atmetus *PCBIOS* prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones, šalys pasirašė arbitražo bylos procedūrinės sąlygas (angl. *terms of reference*) ir paskyrė arbitrus ginčui nagrinėti. Taigi, galima teigti, kad arbitražas laikytas jau prasidėjusiu. Atitinkamai *Itarumã* ginčijo, kad laikinųjų apsaugos priemonių klausimą turėtų spręsti arbitras, o ne nacionalinis teismas.

Rio de Žaneiro apeliacinis teismas priėmė priešingą sprendimą negu pirmosios instancijos teismas ir patenkino *PCBIOS* prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Teismas savo sprendimą grindė tuo, kad arbitražo susitarimas nepaneigia nacionalinių teismų teisės spręsti ypatingos skubos klausimų laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu. Kadangi pačios šalys savo arbitražiniame susitarime buvo numačiusios galimybę kreiptis į nacionalinius valstybės teismus, toks sprendimas neprieštarauja šalių valiai ginčą nagrinėti arbitražu. *Itarumã* šį sprendimą apskundė Aukščiausiajam teismui.

Pagrindinis klausimas, kurį Aukščiausiasis teismas nagrinėjo buvo tai, ar nacionalinis teismas turi jurisdikciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones po to, kai arbitražas jau yra prasidėjęs. Priešingai nei Rio de Žaneiro apeliacinis teismas, Aukščiausiasis teismas laikėsi pozicijos, kad tik esant labai išskirtinėms ir laikinos prigimties aplinkybėmis, kaip kad,

¹⁰⁹ SPERANDIO, F. *Brazilian Court Clarifies Jurisdiction for Interim Measures*. Kluwer Arbitration Blog, 2012, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://kluwerarbitrationblog.com/2012/10/26/brazilian-court-clarifies-jurisdiction-for-interim-measures/?print=print>>.

pavyzdžiui, arbitražo teismo nesuformavimas, nacionalinis teismas gali kištis į šalių ginčą, kuris yra šio teismo jurisdikcijoje.¹¹⁰

Kitas svarbus dalykas, kurį Aukščiausias teismas taip pat pažymėjo, yra tai, jog nustojus egzistuoti minėtoms laikinoms aplinkybėms, laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimas nedelsiant turi būti perduodamas arbitražo teismui, kuris pagaliau yra suformuotas. Teismas toliau išaiškino, kad arbitražas, gavęs nacionalinio teismo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių, turėtų jas iš naujo persvarstyti ir nuspręsti, ar yra poreikis jas ir toliau taikyti, ar reikėtų jas pakeisti ar atšaukti.¹¹¹

Aukščiausiasis teismas pabrėžė, kad nacionaliniai teismai laikinąsias apsaugos priemones gali taikyti tik labai išskirtinėse ir laikinos prigimties situacijose. Atitinkamai ginčą gražinus nagrinėti arbitražui, teismo sprendimas dėl laikinųjų apsaugos priemonių negali būti laikomas įpareigojančiu arbitražo teismą laikytis būtent teismo paskirtų laikinųjų apsaugos priemonių. Pažymėtina, jog ši praktika yra patvirtinta ir kitų teismų sprendimais.¹¹²

Šis Brazilijoje priimtas sprendimas buvo pirmasis, kuris atskyrė ir iš esmės analizavo arbitražo ir nacionalinių teismų jurisdikcijos, taikant laikinąsias apsaugos priemones, ribas. Be to, šis sprendimas yra reikšmingas tarptautiniam arbitražo procesui, kuris vyksta Brazilijoje. Įtvirtinta arbitražo teisė peržiūrėti nacionalinio teismo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių išsprendė kai kurias iki tol kildavusias problemas. Tokiu būdu buvo užtikrinta, kad arbitražo teismas turės išskirtinę jurisdikciją sprendžiamas dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo ir nebus abejojama dėl galimo Brazilijos teismų palankumo vietinei ginčo šaliai.

Ši Brazilijos Aukščiausiojo teismo praktika 2015 metais buvo įtvirtinta atnaujintame Arbitražo įstatyme, kurio 22 straipsnio A dalyje buvo numatyta, kad šalys gali reikalauti nacionalinio teismo taikyti laikinąsias apsaugos priemones prieš arbitražo konstatavimą. O įstatymo 22 straipsnio B dalis numatė tai, ką Aukščiausiasis teismas jau buvo įtvirtinęs minėtose bylose. Pagal šią nuostatą, prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones gali būti

¹¹⁰ SPERANDIO, F. *Arbitrators Enjoy Exclusive Jurisdiction to Grant Interim Measures in Brazil: Superior Court of Justice*. Blog Arbitration, the Online Colloquium on Law & Practice Globally. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<https://blogarbitration.com/tag/itaruma-participacoes-s-a/>>.

¹¹¹ STUBER, W., GÖDEL A., M. *Brazil: Interim Measures in Arbitration in Brazil*. Walter Stuber Consultoria Jurídica, 2012. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/brazil/x/185534/Arbitration+Dispute+Resolution/Interim+Measures+in+Arbitration+in+Brazil>>.

¹¹² SPERANDIO, F. *Brazilian Court Clarifies Jurisdiction for Interim Measures*. Kluwer Arbitration Blog, 2012, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://kluwarbitrationblog.com/2012/10/26/brazilian-court-clarifies-jurisdiction-for-interim-measures/?print=print>>.

teikiamas arbitrams nuo to momento, kai arbitražas yra laikomas prasidėjusiu. Taigi, tiek praktikoje, tiek šiame įstatyme pagaliau buvo įtvirtinta, kad kai arbitražas yra paskirtas, tik jis turi išskirtinę teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones.

b) Slovakija

Su panašia situacija susidūrė ir Europos teismai. Bratislavos regioninis apeliacinis teismas konstatavo, kad prasidėjus arbitražui bendrosios kompetencijos teismai Slovakijoje nebeturi lygiavertės jurisdikcijos taikyti laikinąsias apsaugos priemones.¹¹³ Nors tokia teismų praktika ir leidžia apsaugoti procesą nuo vilkinimo, tačiau atima galimybę iš šalių siekti laikinųjų apsaugos priemonių tuomet, kai arbitražas iš tiesų yra nepajėgus veikti.¹¹⁴

2002 metais Slovakija priėmė arbitražui palankų Slovakijos arbitražo įstatymą,¹¹⁵ kuriame buvo numatyta lygiavertė teismų ir arbitražų jurisdikcija taikant visas laikinąsias apsaugos priemones. Tačiau Slovakijos Arbitražo įstatymas nepatiksino, ar teismai turi jurisdikciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones tik prieš prasidedant arbitražui, ar jau ir jam prasidėjus. Šis klausimas kilo ginče, susijusiame su industriniu projektu, kuris buvo vystomas Lotynų Amerikoje Slovakijos rangovo. Užsakovas, reaguodamas į tariamą sutarties įsipareigojimų pažeidimą, siekė gauti išmokėjimą pagal Slovakijos banko išduotą sutarties įvykdymo garantiją. Rangovas, sužinojęs apie užsakovo prašymą, pradėjo arbitražo procesą, siekdamas arbitražo teismo sprendimo, kad, remiantis rangos sutartimi, jokie sutarties pažeidimo nebuvę. Laukdamas ICC arbitražo Paryžiuje rezultato, rangovas paprašė Slovakijos teismų skirti laikinąją apsaugos priemonę, neleidžiančią bankui išmokėti minėtą sutarties įvykdymo garantiją.

Pirmojoje instancijoje Slovakijos teismai skyrė laikinąsias apsaugos priemones *ex parte*.¹¹⁶ Užsakovui apskundus šį sprendimą, Apeliacinis teismas konstatavo, jog arbitražo procedūra ICC arbitraže jau buvo prasidėjusi, ir nors arbitrai dar nebuvo paskirti, Slovakijos teismas jau nebeturėjo jurisdikcijos taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Teismas išaiškino, jog parlamento, priėmusio Arbitražo įstatymą, intencija buvo ta, kad tuomet, kai arbitražas jau

¹¹³ Supreme Court of the Slovak Republic, No. 5 Obdo 24/2013, 2013.

¹¹⁴ GYÁRFÁŠ, J., MAGÁL, M. *Slovakia: One Jump Forward, Three Steps Back*. The European, Middle Eastern and African Arbitration Review, 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <<http://globalarbitrationreview.com/insight/the-european-middle-eastern-and-african-arbitration-review-2014/1036822/slovakia>>.

¹¹⁵ Slovakijos 2002 m. arbitražo įstatymas (angl. *Slovak Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.allenvery.com/SiteCollectionDocuments/Arbitration_Act_Brochure_June_2015.PDF>.

¹¹⁶ Regional Court in Bratislava, No 2 Cob 74/2013, 2013.

prasideda, išimtinė teisė taikyti laikinąsias apsaugos priemones turėtų būti suteikiama tik arbitražo teismui.

Teismas pažymėjo, jog priešingu atveju šalims būtų palikta galimybė ieškoti palankiausio teismo ar arbitražo forumo (angl. „*shopping“ for the forum*), siekiant gauti šaliai tinkamiausias laikinąsias apsaugos priemones. Ginčo šalys, negavusios laikinųjų apsaugos priemonių iš vieno subjekto, dėl tų pačių laikinųjų apsaugos priemonių galėtų kreiptis į kitą. Dėl šios priežasties teismas anuliuo laikinąsias apsaugos priemones, kurios buvo išduotos pirmosios instancijos teismo ir baigė procesą jurisdikcijos neturėjimo pagrindu. Padavus kasacinį skundą Slovakijos Aukščiausiajam teismui, šis iš esmės pakartojo ta patį, ką ir Apeliacinis teismas, numatydamas, t. y. kad prasidėjus arbitražo teismo procesui bendrieji teismai neturi jurisdikcijos taikyti laikinąsias apsaugos priemones.¹¹⁷

Šis teismo sprendimas atspindi lordo teisėjo M. Mustill ankščiau išreikštą nuomonę, kad idealiu atveju ginčų sprendimas arbitražu turėtų priminti estafetę. Pirminėje stadijoje, kol dar nėra paskirti arbitrai, lazdelė turėtų būti teismo rankose, kadangi dar nėra jokios kitos institucijos galinčios imtis veiksmų, kurie padarytų arbitražą veiksmingu. Nuo tos akimirkos, kai lazdelę perima arbitras, jis ją turi iki pat galutinio sprendimo paskelbimo. Paskelbus sprendimą lazdelė turi būti vėl perduodama teismui, kuris pasinaudoja savo vykdomosiomis galiomis.¹¹⁸

Visgi pažymėtina, kad teismo sprendimas atsisakyti taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra dviprasmiškas. Viena vertus, tradiciškai ir istoriškai Slovakijos teismai buvo ganėtinai priešiški arbitražo atžvilgiu, todėl šis teismo sprendimas arbitražo atžvilgiu laikytinas dideliu žingsniu į priekį. Šiuo atveju sprendimas gali būti traktuojamas kaip apsaugantis arbitražo jurisdikciją nagrinėti klausimus, susijusius su laikinųjų apsaugos priemonių taikymu. Kita vertus, absoliutus teismų jurisdikcijos taikyti laikinąsias apsaugos priemones paneigimas arbitražo proceso metu turi tam tikrų probleminių aspektų.

Praktikoje gali būti tokių situacijų, kai šalis turi pagrįstų priežasčių laikinųjų apsaugos priemonių siekti valstybės teisme, arbitražui jau prasidėjus. Pavyzdžiui, taip galėtų būti tokiu atveju, kai arbitražo teismas dar nėra suformuotas, o arbitražo šalys nėra susitarusios dėl skubos arbitro instituto. Be to, šalis, siekianti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, galėtų labiau jų norėti iš teismo ir dėl tos priežasties, kad, pagal Niujorko konvenciją arbitro skirtos laikinosios

¹¹⁷ Supreme Court of the Slovak Republic, No. 5 Obdo 24/2013, 2013.

¹¹⁸ MUSTILL, L. *Comments and Conclusions in Conservatory & Provisional Measures in International Arbitration*. 9th Joint Colloquium, ICC Publication, 1993, p. 119.

apsaugos priemonės negalėtų būti pripažįstamos ir vykdomos kaip galutiniai sprendimai. Tuo tarpu teismo skirtos laikinosios apsaugos priemonės galėtų būti pripažįstamos ir vykdomos Europos Sąjungoje pagal Briuselis I reglamentą¹¹⁹. Taigi, minėtu atveju, aukščiau nagrinėti teismų sprendimai gali pasirodyti bereikalingai varžantys šalių teises.

2.4. Papildomi kriterijai nustatyti forumui

Nesant teisinio reguliavimo ir teismų praktikos nustatančių, kada šalys turėtų kreiptis į teismą, o kada į arbitražą, ir joms yra sudaroma galimybė kreiptis tiek į vieną, tiek į kitą forumą, B. Ehle išskyrė tam tikrus kriterijus, į kuriuos reiktų atsižvelgti, sprendžiant į kurį forumą šalis turėtų kreiptis egzistuojant lygiavertei minėtų teismų jurisdikcijai.

a) Neatidėliotinumai

Tais atvejais, kuomet kyla neatidėliotinas laikinųjų apsaugos priemonių poreikis, o arbitražo teismas dar nėra suformuotas, dėl jų skyrimo yra patartina kreiptis į atitinkamus valstybės teismus. Atsižvelgiant į tai, kad dažnai prašymas dėl skubių laikinųjų apsaugos priemonių yra svarstomas dar nepateikus prašymo ginčą nagrinėti arbitraže, ypatinga skuba ir ją pagrindžiantys argumentai turi lemiama reikšmę nagrinėjant tokį prašymą.¹²⁰

Arbitraže nėra neįprasta, jog arbitrų paskyrimas užtrunka nuo keleto savaičių iki keleto mėnesių, ypač jeigu arbitražinis susitarimas numato trijų ir daugiau arbitrų teismą. Šį procesą dar labiau gali apsunkinti ta aplinkybė, kad viena iš šalių stengiasi vilkinti procesą arba yra nelinkusi bendradarbiauti ir ieškoti kompromiso.¹²¹ Skubos elemento plečiamasis aiškinimas buvo pateiktas vienoje iš ICC arbitražo bylų, kurioje teismas pabrėžė, kad ypatinga skuba yra kildinama iš šalies tikėtinų nuostolių, kurie didėja vien dėl laiko faktoriaus.¹²²

Išimtis gali būti daroma tuo atveju, jeigu pasirinktos arbitražo institucijos taisyklėse yra įtvirtintas skubos arbitro institutas.¹²³ Tačiau atkreiptinas dėmesys ir į tai, kad valstybės teismas

¹¹⁹ 2000 m. gruodžio 22 d. Tarybos Reglamentas 44/2001/EB dėl jurisdikcijos ir teismo sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose pripažinimo ir vykdymo, OJ 2001, L 012.

¹²⁰ BLIUVAITĖ, M. *Skubos arbitro institutas*. Teisė. 96 tomas. Vilniaus universitetas, 2015, p. 119.

¹²¹ SAVOLA, M. *Interim Measures and Emergency Arbitrator Proceedings*. 23rd Croatia Arbitration Days, 2015, p. 75. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.hannessnellman.com/sites/default/files/savola_cay_23.pdf>

¹²² BLIUVAITĖ, M., *Skubos arbitro institutas*. Teisė. 96 tomas. Vilniaus universitetas, 2015. Iš: YESILIRMAK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 179, citing Interlocutory Award in ICC case 10596 from 2000 (unpublished).

¹²³ Skubos arbitro skyrimą ir arbitražo teismo formavimą skubos tvarka yra įtvirtinę Tarptautinių prekybos rūmų (ICC), Amerikos arbitražo asociacijos Tarptautinio ginčų sprendimo centro taisyklių (ICDR/AAA), Londono tarptautinio arbitražo teismas (LCIA), Stokholmo prekybos rūmai (SCC), Nyderlandų arbitražo institutas (NAI),

laikinasias apsaugos priemonės gali taikyti ir nepranešęs kitai šaliai, o skubos arbitras privalo išklausyti kitą šalį prieš pritaikydamas jai atitinkamą sankciją. Tokiu būdu gali būti prarandama galimybė ypatingos skubos atveju pasinaudoti netikėtumo efektu (angl. *element of surprise*), o tai lemia jautrios informacijos atskleidimo, turto iššvaistymo ar įrodymų sunaikinimo grėsmę.

b) Vykdymas

Su laikinųjų apsaugos priemonių vykdymu susijusių problemų kyla tuomet, kai ginčo šalys savanoriškai nesilaiko arbitražo skirtų laikinųjų apsaugos priemonių. Taigi, tokiu atveju, kuomet yra numanoma, kad šalis savanoriškai nevykdys arbitro reikalavimų, siekiant taupyti laiką yra patartina iš karto kreiptis į valstybės teismus.¹²⁴ Tačiau atkreiptinas dėmesys, kad didžiojoje daugumoje bylų ši problema neiškyla. Remiantis 2012 metais atlikta *White & Case* apklausa, daugiau nei pusė, t. y. net 62 procentai laikinųjų apsaugos priemonių yra įvykdomos savanoriškai.¹²⁵ Pažymėtina, kad šis skaičius, remiantis atlikta analize, kinta priklausomai nuo geografinio regiono. Šiaurės Amerikoje laikinųjų apsaugos priemonių įvykdymas procentaliai yra aukščiausias, o Rytų Europoje – žemiausias.¹²⁶ Pažymėtina, kad savanoriškas laikinųjų apsaugos priemonių nevykdymas gali būti lydimas potencialių sankcijų nevykdančiajai šaliai ir gali atsiliiepti bendru poveikiu ginčo šalies reputacijai.¹²⁷

c) Arbitrų „know-how“

Dažnu atveju specifiniams ginčams arbitraže spręsti yra pasirenkami ir atitinkamų žinių turintys arbitrai. Jeigu ginčas kilo dėl labai specifinės sutarties, pavyzdžiui, dėl tam tikro genomo sukūrimo, dažniausiai bus pasirenkamas toks arbitras, kuris turėtų patirtį panašiuose ginčiuose ar tam tikrų specifinių žinių genetikos srityje.

Nors šis arbitro privalumas, atrodo, arbitražą padaro tinkamesniu forumu laikinosios apsaugos priemonės taikymui, kiti autoriai šį arbitražo specifiskumą kartais laiko trūkumu.¹²⁸ Specifinių žinių turintys arbitrai gali neturėti pakankamo teisinio išsilavinimo, dėl ko jie negali

Šveicarijos prekybos arbitražo institutas, Honkongo tarptautinio arbitražo centras (HKIAC), Singapūro tarptautinis arbitražo centras (SIAC).

¹²⁴ KURTH, S. *Interim Measures*. Iš KAUFMANN-KOHLER, G., STUCKI, B., D. *International Arbitration in Switzerland: A Handbook for Practitioners*. The Hague: Kluwer Law International 2005, p. 80.

¹²⁵ White and Case, *2012 International Arbitration Survey: Current and Preferred Practices in the Arbitral Process*. p. 16 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. kovo 30 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/164483.pdf>>.

¹²⁶ *Ibid.*

¹²⁷ GRANDO, M. *The Coming of Age of Interim Relief in International Arbitration: A Report from the 28th Annual ITA Workshop*. Kluwer Arbitration Blog, 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://kluwerarbitrationblog.com/2016/07/20/the-coming-of-age-of-interim-relief-in-international-arbitration-a-report-from-the-28th-annual-ita-workshop/>>

¹²⁸ YESILIRMARK, A., *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*, Kluwer Law International, 2005, p. 51.

būti laikomi kompetentingais subjektais spręsti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Tačiau pažymėtina, kad atvejų, kuomet ginčą nagrinėtų tik vienas arbitras, kuris nebūtų teisės srities profesionalas, yra labai mažai. Bendra praktika rodo, jog tokiais atvejais, kai vienas iš arbitrų turi specifinių žinių, arbitražo teismą įtraukiami ir arbitrai turintys teisinį išsilavinimą.

Be to, turėtų būti atsižvelgiama į arbitražo proceso stadiją ir į tai, kaip gerai su ginčo nagrinėjimo eiga arbitras jau yra susipažinęs. Kai laikinųjų apsaugos priemonių yra prašoma tada, kai arbitražo procesas jau yra pažengęs, o bylos aplinkybės yra ganėtinai komplikotos, joje gausu teisinių ir techninių subtilumų, dėl laikinųjų apsaugos priemonių kreiptis yra labiau patariama į arbitražą, kadangi šis jau yra detaliau susipažinęs su byla. Taip pat galima pažymėti, kad arbitražo taikomos laikinosios apsaugos priemonės dažnai būna lankstesnės ir galėtų labiau atitikti ginčo esmę, nes valstybės teismai gali skirti tik įstatymuose numatytas laikinąsias apsaugos priemones.¹²⁹

d) *Konfidencialumas*

Yra didelė tikimybė, kad sutarties šalys arbitražą kaip ginčo sprendimo būdą pasirinko vien dėl to, jog tikėjosi išsaugoti jo konfidencialumą. Taigi, dar vienas faktorius, į kurį reikėtų atsižvelgti siekiant nuspręsti, kur kreiptis dėl laikinųjų apsaugos priemonių, yra noras ir galimybė išsaugoti šalių ginčo konfidencialumą. Tinkamiausias subjektas taikyti laikinąsias apsaugos priemones, kuomet šalys yra suinteresuotos ginčo privatumu, yra arbitras, kadangi jų taikymo procedūros valstybės teismuose yra viešos.

e) *Kaštai*

Paskutinis, bet ne ką mažiau svarbus faktorius, į kurį reikėtų atsižvelgti, yra išlaidos, patiriamos taikant laikinąsias apsaugos priemones. Jų taikymas teisme gali kainuoti žymiai daugiau negu arbitraže dėl galimybės apskusti teismo sprendimą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arba netaikymo.¹³⁰ Kitaip tariant, valstybės teismuose egzistuojanti apeliacijos galimybė gali prisidėti prie bendrų kaštų padidėjimo¹³¹.

¹²⁹ EHLE, B., D. *Concurrent Jurisdiction: Arbitral Tribunals and Courts Granting Interim Relief, in: International Arbitration Mediation – From the Professional's Perspective*. International Arbitration Mediation – From the Professional's Perspective, Salzburg: Yorkhill Law Publishing, 2007, p. 167-169. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lalive.ch/data/publications/beh_Concurrent_Jurisdiction_2007.pdf>

¹³⁰ Visgi pažymėtina, kad yra nedidelis skaičius arbitražo institucijų taisyklių kurios leidžia apskusti laikinųjų apsaugos priemonių suteikimą/nesuteikimą, pavyzdžiui kaip Grain and Feed Trade Association (GAFTA) arba Federation of Oils, Seeds and Fats Association (FOSFA).

¹³¹ HAUSMANINGER, C., *The ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure: A Step Towards Solving the Problem of Provisional Relief in International Commercial Arbitration?* ICSID Review 7, nr. 1, Oxford University Press, 1992.

Išanalizavus B. Ehle pateiktus kriterijus, kuriais remiantis yra patartina dėl laikinųjų apsaugos priemonių kreiptis į vieną ar kitą forumą, gali pasirodyti jog jų laikantis yra gana lengva apsispręsti, kuriame forume jų reikėtų siekti. Tačiau pažymėtina, kad nevaržoma galimybė laikinųjų apsaugos priemonių prašyti ir iš valstybės teismo, nepaisant sudaryto arbitražinio susitarimo, kelia riziką panaikinti dalį arbitražo privalumų. Vienas iš pavyzdžių galėtų būti ginčo šalies grasinimai kitai šaliai kreiptis į valstybės teismą dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, taip padarant ginčo nagrinėjimą viešu. Taigi, nors nagrinėjamos priemonės yra laikinos prigimties, jos gali lemti reikšmingos ar net neatitaisomos žalos ginčo šalims atsiradimą.

3. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS VALSTYBĖSE, KURIOSE ARBITRAI TAIKO TIK ĮSTATYME NUMATYTAS PRIEMONES

3.1. Valstybės teismo vaidmens neišvengiamumas

Profesorius Julian D. M. Lew yra pažymėjęs, kad nacionalinių teismų vaidmuo arbitraže yra gyvenimo tikrovė, paplitusi kaip oras.¹³² Kaip jau minėta antrojoje darbo dalyje, arbitražo teismas nėra vienintelis laikinųjų apsaugos priemonių taikymo šaltinis. Nepaisant arbitražo autonominės prigimties, arbitražas negali egzistuoti vakuume. Kaip A. Dicksonas tvirtina: „arbitražo procesas negali būti įsivaizduojamas kaip maža nepriklausoma sala ginčų nagrinėjimo vandenyne, kuri mėgaujasi visiška nepriklausomybe nuo nacionalinės teisinės sistemos. Geriausiu atveju arbitražas gali būti įvardijamas kaip pusiau autonominis.“¹³³ Taigi, nepaisant šalių autonomijos principo arbitraže, jis yra priklausomas nuo teismų pagalbos šalims taikant laikinas apsaugos priemones, kuomet viena iš jų siekia pakenkti arbitražo proceso eigai.

Teismų įsitraukimas į arbitražo procesą yra būtinas, kadangi arbitražo teismas pagal beveik visus nacionalinius reguliavimus neturi galimybės priverstinai užtikrinti, kad šalys laikytųsi arbitro sprendimo dėl laikinųjų apsaugos priemonių.¹³⁴ Šis teiginys yra palaikomas

¹³² LEW, J., D., M. *Does National Court Involvement Undermine the International Arbitration Processes?* Washington D. C.: American University International Law Review 24, nr. 3, 2009, p. 490. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1094&context=auilr>>

¹³³ MOHMEDED, S., S. M. *Powers of courts in granting arbitral interim measures in England*. International Academic Journal of Law and Society, 1 (1), 2016, p. 3. Iš: DICKINSON, A. *Brussels I Review - Interface with Arbitration*. Conflictolaws.net, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://conflictolaws.net/2009/brussels-i-review-interface-with-arbitration/>>

¹³⁴ BORN, G. *International Arbitration, Cases and Materials*. Aspen Publishers, 2011, p. 832.

arbitražo mokslininko J. Paulson, kuris tvirtina, kad „didžiausias arbitražo paradoksas yra tas, kad jis siekia bendradarbiavimo su valdžios institucijomis, nuo kurių nori būti nepriklausomas.“¹³⁵ Valstybės teismų vaidmens svarba buvo pabrėžta ir anglų lordo-teisėjo M. Mustil, kuris tvirtina, kad harmoningi valstybės teismų ir arbitražo santykiai yra vienas iš svarbiausių sėkmingo arbitražo faktorių.¹³⁶ Šis teisėjas *Ken Ren* byloje yra pažymėjęs, jog „nenuginčijamas faktas yra tas, kad tik teismo vykdomosios valdžios galios laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu gali išgelbėti arbitražą, tuomet, kai jo procesas atsiduria pavojuje.“¹³⁷

Valstybės teismo vaidmuo arbitraže apima skirtingas arbitražo proceso stadijas. Prieš suformuojant arbitražą teismas turi pareigą gerbti galiojančią arbitražo susitarimą ginčą nagrinėti arbitražu.¹³⁸ Teismo vaidmuo yra kritinis ir kai arbitražo teismas dar nėra suformuotas, o vienai iš šalių reikalinga neatidėliotina pagalba laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu. Ši problema yra ypač aktuali dėl galimybės perkelti, perduoti ar kitaip nuslėpti turta, kol arbitražas dar nėra suformuotas. Kitais žodžiais tariant, arbitražo teismui dar nesusiformavus, teismo vaidmuo tampa neišvengiamu, kadangi šalims reikia neatidėliotinos jų teisių apsaugos. Ne ką mažiau svarbus yra teismo vaidmuo arbitražui jau prasidėjus, kai teismo pagalba yra skiriamos tos laikinosios apsaugos priemonės, kurių arbitras taikyti negali.

Taigi, darytina išvada, kad nacionaliniai teismai gali egzistuoti be arbitražo, tačiau vargu, ar arbitražas galėtų egzistuoti be teismų. Dėl šios priežasties atitinkamų ribų, kur prasideda ir kur baigiasi valstybės teismo jurisdikcija, apibūdinimas ir nubrėžimas tampa tikru iššūkiu. Arbitražo pradžioje teismas (o ne arbitrai) turi pareigą priversti šalis laikytis susitarimo ginčą nagrinėti arbitražu, o galiausiai pasibaigus arbitražo procesui, nacionaliniai teismai (ne arbitras) privers pralaimėjusią šalį įvykdyti arbitražo sprendimą, jeigu ji to nepadarys savanoriškai. Tik arbitraže arbitras (ne teismas) užsiims visu proceso organizavimu, nurodys procedūrinės gaires ir pan.

¹³⁵ PAULSSON, J. *Arbitration in three dimensions*. LSE Law, Society and Economy Working Papers, London School of Economics and Political Science, 2010, p. 2. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.lse.ac.uk/collections/law/wps/WPS2010-02_Paulsson.pdf>

¹³⁶ REDFERN, A. *International Commercial Arbitration. Jurisdiction Denied: the Pyramid Collapse*. The Journal Of Business Law, London, 1986. p. 15-22.

¹³⁷ House of Lords, 1995, *Coppee Lavalin v Ken-RenChemicals*, 2 W. L. R. 631.

¹³⁸ LEW, J., D., M. *Does National Court Involvement Undermine the International Arbitration Processes?* Washington D. C.: American University International Law Review 24, nr. 3, 2009, p. 489-537. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1094&context=auilr>>

3.2. Nacionalinis reguliavimas ir problematika

Atsižvelgiant į nacionalinių teismų svarbą laikinųjų apsaugos priemonių taikyme, nenuostabu, kad egzistuoja valstybės, kurios nacionaliniame reguliavime laikinąsias apsaugos priemones išskiria vienas priskirdamas arbitro jurisdikcijai, o kitas valstybės teismams. Dauguma teisės mokslininkų dažnai išreiškia nuomonę, jog kai kurios laikinosios apsaugos priemonės yra efektyviausiai taikomos nacionalinių valstybės teismų. Dėl to, nors arbitrai laikinąsias apsaugos priemones taikyti gali, jų sąrašas yra ribotas.¹³⁹

Tačiau atsižvelgiant į arbitražo prigimtį ir jo autonomiškumo ir savarankiškumo siekį, natūraliai iškyla probleminis klausimas, ar toks reguliavimas, kuomet arbitražo teismas yra įgalinamas taikyti tik įstatyme numatytas laikinąsias apsaugos priemones, netampa arbitražo proceso pažeidimu.

Šis laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modelis yra įtvirtintas ir Lietuvoje. Remiantis KAI, laikinosios apsaugos priemonės gali būti: (i) draudimas šaliai dalyvauti tam tikruose sandoriuose ar atlikti tam tikrus veiksmus; (ii) šalies įpareigojimas saugoti su arbitražiniu nagrinėjimu susijusį turtą, pateikti piniginį užstatą, banko ar draudimo garantiją; (iii) šalies įpareigojimas užtikrinti įrodymus, kurie gali būti reikšmingi arbitražiniam nagrinėjimui.¹⁴⁰ Iš pateikto sąrašo yra matyti, kad turto arešto, populiariausios laikinosios apsaugos priemonės, arbitrai taikyti negali.

Visgi atkreiptinas dėmesys, kad dabartinis teisinis reguliavimas skiriasi nuo pirminio įstatymo projekto, kurio 20 straipsnio 4 dalyje buvo pateiktas katalogas laikinųjų apsaugos priemonių, kuris buvo beveik identiškas UNCITRAL Pavyzdinio tarptautinio komercinio arbitražo įstatyme numatytoms priemonėms. Pirminis įstatymo projekto variantas numatė šias laikinąsias apsaugos priemones: (i) įpareigojimas šalį arbitražo proceso metu išlaikyti esamą faktinę padėtį; (ii) užkirsti kelią žalai atsirasti ar padidėti ar kitaip pakenkti arbitražo procesui; (iii) įpareigoti šalį pateikti piniginį užstatą, banko ar draudimo garantiją, iš kurių galėtų būti patenkintas vėlesnis arbitražo teismo sprendimas; (iv) padėti išsaugoti ginčo išsprendimui svarbius įrodymus.¹⁴¹

¹³⁹ REDFERN, A. *Law and Practice of International Commercial Arbitration*. London: Sweet & Maxwell, 2004, p. 86.

¹⁴⁰ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961.

¹⁴¹ Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymas 2009 m. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_l?p_id=5138&p_org=8&p_fix=y&p_gov=n>

Akivaizdu, kad remiantis nauju įstatymo projektu,¹⁴² dabartinė įstatymo redakcija vietoj keturių siūlomų laikinųjų apsaugos priemonių, įtvirtino tris, taip susiaurindama UNCITRAL Pavyzdiniame tarptautinio komercinio arbitražo įstatyme pateiktą laikinųjų apsaugos priemonių sąrašą.

Analizuojant kitų valstybių nacionalinius įstatymus, kurie yra taip pat parengti pagal UNCITRAL Pavyzdinį įstatymą, galima rasti esminių skirtumų. Dauguma šalių savo nacionaliniuose teisės aktuose laikinųjų apsaugos priemonių konkrečiai neįvardina arba numato jas plačiausia apimtimi, kaip tai yra padaryta UNCITRAL Pavyzdiniame tarptautinio komercinio arbitražo įstatyme.¹⁴³

Žinoma, dabartinio teisinio reguliavimo Lietuvoje negalima lyginti su prieš tai buvusiu. Akivaizdu, kad priėmus naują KAI redakciją laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas buvo praplėstas iš esmės. Iki 2012 metų galiojęs KAI 20 numatė, kad „jei šalys nesusitarė kitaip, arbitražinis teismas gali bet kurios iš jų prašymu įpareigoti kitą šalį sumokėti atitinkamą piniginių užstatą ieškiniui užtikrinti. Arbitražinis teismas gali bet kurios iš ginčo šalių prašymu kreiptis į arbitražo vietos apylinkės teismą dėl ieškinio užtikrinimo, jeigu šalių susitarimas nenumato ko kita.“ Taigi arbitražo teismui buvo įtvirtinama galimybė taikyti tik vieną laikinosios apsaugos priemonę.

Analizuojant kitų šalių įstatymus yra pažymėtina, kad, pavyzdžiui, naujasis Prancūzijos civilinio proceso kodeksas Prancūzijos teismams paliko išimtinę jurisdikciją taikyti turto areštą (angl. *conservatory attachment*).¹⁴⁴ Visgi, yra svarbu paminėti, kad bet kuri kita laikinoji apsaugos priemonė arbitro gali būti taikoma, o jų konkretus sąrašas nurodomas nėra. Panašus teisinis reguliavimas yra numatytas ir Olandijos Karalystėje. Arbitražo teismas neturi

¹⁴² Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymas 2012 m. Vilnius (Žin., 1996, Nr. 39-961; 2001, Nr. 28-894; 2008, Nr. 87-3463).

¹⁴³ Airijos 2010 m. arbitražo įstatymas (angl. *Arbitration Act 2010*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.irishstatutebook.ie/eli/2010/act/1/enacted/en/pdf>>; Serbijos Respublikos 2006 m. arbitražo įstatymas (angl. *Arbitration Act of the Republic of Serbia*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.arbitrationassociation.org/wp-content/uploads/2015/03/Serbian-Arbitration-Act.pdf>>; Slovėnijos 2008 m. arbitražo įstatymas (angl. *Law on Arbitration of Slovenia*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.sloarbitration.eu/Portals/0/Arbitrazno-pravo/Law%20on%20Arbitration%20of%20Slovenia.pdf>>; Belgijos arbitražo įstatymas (angl. *Belgian arbitration act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://arbitrationlaw.com/library/chapter-4-belgium-interim-measures-international-arbitration>>; Slovakijos 2002 m. arbitražo įstatymas (angl. *Slovak Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.allenvery.com/SiteCollectionDocuments/Arbitration_Act_Brochure_June_2015.PDF>

¹⁴⁴ NEWMA, W., L., ONG, C. *Interim Measures in International Arbitration*. JurisNet, LLC, 2014, p. 317.

galimybės taikyti turto arešto ir sulaikymo (angl. *prejudgment attachments and seizures*) nors įstatymas išsaugo plačią arbitro teisę taikyti visas laikinasias apsaugos priemones jų konkrečiai nedetalizuodamas.¹⁴⁵

Taigi, įprastai arbitražo įstatymai neskiria, kad tam tikros laikinosios apsaugos gali būti taikomos vien tik teismo, o kitos vien tik arbitražo,¹⁴⁶ tą palikdamos turbūt kaip savaime suprantamą dalyką, atsižvelgiant į arbitražo prigimtį. Pavyzdžiui, *Farah v Sauvageau Holdings Inc*¹⁴⁷ byloje, Kanados Aukščiausiasis teismas priėmė sprendimą dėl arbitro taikytos laikinosios apsaugos priemonės – turto įšaldymo (angl. *Mareva injunction*). Šioje byloje teismas atsisakė vykdyti šią laikinąją apsaugos priemonę skirtą vienintelio arbitro teismo. Šis sprendimas buvo grindžiamas tuo, kad arbitras neturi jurisdikcijos taikyti šios priemonės, kadangi ji gali turėti poveikį trečiosioms šalims, kurios nėra sudariusios arbitražo susitarimo, kaip, kad, pavyzdžiui, finansų institucijoms.

Lietuvos nacionalinis reguliavimas, iš dalies siauriantis UNCITRAL Pavyzdiniame tarptautinio komercinio arbitražo įstatyme numatytą laikinųjų apsaugos priemonių sąrašą nėra dažnas variantas, tačiau nebūtinai ribojantis arbitražinio teismo galimybę taikyti laikinasias apsaugos priemones. Aiškinant 20 straipsnyje numatytas laikinųjų apsaugos priemonių rūšis ir jų turinį, būtina turėti omenyje, kad įstatymo 20 straipsnis yra parengtas UNCITRAL Pavyzdinio tarptautinio komercinio arbitražo pagrindu, o minėto teisės akto 26 straipsnyje numatytas sąrašas galimų laikinųjų apsaugos priemonių nėra baigtinis.¹⁴⁸ Dėl to manytina, kad arbitražinis teismas vadovaudamasis įstatymo 20 straipsniu ir jame numatytų laikinųjų apsaugos priemonių abstrakčiomis formuluotėmis, turės galimybę lanksčiai parinkti maksimaliai proceso šalių interesus atitinkančią laikinosios apsaugos priemonę, kuri konkrečioje byloje būtų efektyvi ir galėtų užtikrinti būsimo sprendimo įvykdymą.¹⁴⁹

¹⁴⁵ VAN LEEWEN, M., VON DEWALL, S. *The 2015 Revision of the Dutch Arbitration Act*. The Paris Journal of International Arbitration, 2015, p. 156. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.derainsgharavi.com/wp-content/uploads/2015/04/The-2015-Revision-of-the-Dutch-Arbitration-Act.pdf>>

¹⁴⁶ MOREK, R. *Interim Measures in Arbitration Law and Practice in Central and Eastern Europe: the Need for Further Harmonization*. University of Warsaw, Poland, p. 75 – 93. Iš Association for International Arbitration. *Interim Measures in International Commercial Arbitration*. Maklu, Antwerpen, 2007.

¹⁴⁷ Ontario Superior Court Of Justice, 2011, *Farah v. Sauvageau Holdings Inc.*, ONSC 1819 (CANL II).

¹⁴⁸ United Nations Commission on International Trade Law. *Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the work of its fiftieth session*. New York, 9-13, A/CN. 9/669, 2009, para. 92. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement>> .

¹⁴⁹ SINKEVIČIUS, E., NORKUS, R. *Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose*. Jurisprudencija, 2013, 20(1), p. 203.

4. LAIKINŲJŲ APSAUGOS PRIEMONIŲ TAIKYMAS ŠALYSE, KURIOSE ARBITRAI JŲ TAIKYTI NEGALI

4.1. Bendroji apžvalga ir istorija

Istoriškai analizuojant laikinasias apsaugos priemones yra akivaizdu, jog daugumos valstybių įstatymų leidėjams nepatiko sumanymas, kad privatūs ir valstybės teisminei valdžiai nepriklausantys subjektai spręstų tarp šalių kilusius ginčus. Jau senovės Romos teisėje buvo numatyta, kad arbitražo susitarimai ir galutiniai jų sprendimai be valstybės teismų įsikišimo teisinių pasekmių šalims nesukuria.¹⁵⁰ Kadangi nei susitarimas ginčą nagrinėti arbitražu, nei pats arbitražo sprendimas nebuvo teisiškai įpareigojantys, šalys susitardavo dėl tam tikro dydžio baudos, kuri turėtų būti sumokama, jeigu šis šalių susitarimas ar galutinis arbitražo sprendimas nebūtų vykdomas. Nors senovės Romos teismai neužtikrindavo paties sprendimo įvykdymo, tačiau jie įpareigodavo atitinkamą šalį sumokėti sutartą baudą.¹⁵¹

Valstybės teismams ilgainiui pradėjus pripažinti ir vykdyti arbitražo teismo sprendimus, kitas svarbus žingsnis, siekiant užtikrinti arbitražo efektyvumą, tapo teismo pagalbos arbitražo procese užtikrinimas. Valstybės teismų pagalba arbitraže iš pradžių buvo įmanoma pasinaudoti tik skiriant ar nušalinant arbitrą ir užtikrinant liudytojų dalyvavimą arbitraže.¹⁵² Anglijos ir JAV teisėkūros subjektai pirmieji siekė įtvirtinti arbitrų teises taikyti laikinasias apsaugos priemones arbitraže. Tačiau toks požiūris sparčiai kitų šalių nepasiekė. Dauguma nacionalinių teisės aktų išliko nebylūs laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitraže klausimu, o kai kurios valstybės jį netgi tiesiogiai draudė.

Arbitražui populiarėjant, kitos valstybės atrasdavo vis įvairesnių argumentų, kodėl arbitražo teismui nėra suteikiamos tokios pačios, ar bent iš dalies panašios teisės kaip ir valstybių teismams. Kalbant būtent apie laikinųjų apsaugos priemonių taikymą arbitraže, kai kurios valstybės nurodydavo, kad tokiu teisiniu reguliavimu, kuomet arbitras teisės jas skirti apskritai neturi, yra siekiama užtikrinti arbitražinio ginčo nagrinėjimo greitį ir efektyvumą.¹⁵³ Tačiau manytina, jog tokio nacionalinio reguliavimo priežastys dažnai būdavo kiek kitokios.

¹⁵⁰ BLACKABY, N., PARTASIDES, C., REDFERN A. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. 6th Revised edition, Oxford University Press, United Kingdom, 2015, p. 1-70.

¹⁵¹ *Ibid.*

¹⁵² *Ibid.*

¹⁵³ Argentinos 1982 m. nacionaliniame civilinio ir komercinio proceso kodekso 753 str. buvo numatyta, kad arbitrai laikinųjų apsaugos priemonių skirti negali, o dėl jų turi kreiptis į teismą siekiant greičiausio ir efektyviausio arbitražo procedūrų įvykdymo.

Teisinis reglamentavimas, kuriuo yra varžomos arbitražo teismų teisės gali būti iš esmės susijęs su valstybių nuogaštavimais, kad arbitražo procesas kelia grėsmę valstybės teismų jurisdikcijai ir iškeltiems nepriklausomo teisingumo idealams.¹⁵⁴ Žymus arbitražo teisės mokslininkas A. Nussbaum neigiamą požiūrį į arbitražą grindė šiais argumentais: „tam tikrame lygmenyje neigiamas požiūris į arbitražą gali būti vertinamas kaip pasąmoninis pavydas dėl jo keliamos konkurencijos valstybės teismams, tačiau tikrosios opozicijos arbitražui priežasties reiktų ieškoti kitur. Yra pripažįstama, kad arbitražo teismų, <...> praktikos gausėjimas gali kelti grėsmę valstybės teismų jurisdikcijai ir nepriklausomo teisingumo keliamiems idealams, jeigu esant teisės pažeidimams valstybės siūlomos teisingumo užtikrinimo priemonės nebūtų taikomos“.¹⁵⁵ Taigi, darytina išvada, kad dažnai valstybės teismai paralelinį arbitražo procesą laikė ne tik savo konkurentu, bet ir grėsme pamatiniams nepriklausomo teisingumo principams keliančiu dalyku.¹⁵⁶ Toks požiūris gali būti gretinamas su jurisdikcine arbitražo teorija, pagal kurią kiekviena valstybė yra įgalinta kontroliuoti viską, kas vyksta jos teritorijoje.

Nors dabartiniais laikais daugumoje jurisdikcijų valstybės teismų konkurencinis požiūris į arbitražą yra pasikeitęs, jis vis dar gajus kai kuriose valstybėse. Šiuolaikiniame pasaulyje išlieka nedidelė saujelė nacionalinių teisės aktų ir arbitražo taisyklių, suteikiančių galimybę laikinąsias apsaugos priemones taikyti tik nacionalinėms valstybės institucijoms – teismams. Apibendrintai galima pasakyti, jog šis laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modelis egzistuoja tokiose valstybėse, kuriose arbitražas kaip ginčų sprendimo būdo institutas buvo ne taip ir seniai suformuotas.¹⁵⁷ Tarp šių nedaugelio šalių patenka tokios šalys kaip Kanados Kvebeko provincija, Kinija, Libija, Italija, Graikija ir Čekijos Respublika. Minėtas teisinis reguliavimas, draudžiantis taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitraže yra kritikuotinas daugeliu aspektų ir kelia išties rimtas problemas arbitražo proceso nepriklausomumui.

4.2. Nacionalinio valstybių reguliavimo ypatumai

Čekijos Respublikos arbitražo įstatyme, lygiai taip pat kaip ir Libijos įstatymuose, apie arbitražo galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones pasisakyta nėra. Minėti įstatymai

¹⁵⁴ LEW, J., D., M., MISTELIS, A., L. KRÖLL S., M.. *Comparative International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2003, p. 585-625.

¹⁵⁵ HUNTER, M., MARRIOTT, A., VEEDER, V., V. *The Internationalisation of International Arbitration – The LCIA Centenary Conference*. Unif Law Rev, 1 (1): 195, 1996, p. 141, 142.

¹⁵⁶ *Ibid.*

¹⁵⁷ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration, Volume II*. The Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1957.

nukreipia į atitinkamas Civilinio proceso kodeksų nuostatas, kurios galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones įtvirtina tik valstybės teismams.¹⁵⁸ Pažymėtina, kad Čekijoje šalis, siekianti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, visai atvejais turi pateikti 50,000 CZK (t. y. beveik 1 840 EUR) užstatą kaip garantiją, padengsiančią galimai kilsiančią žalą dėl laikinųjų apsaugos priemonių nepagrįsto taikymo.

Tuo tarpu Kvebeke, vienintelėje Kanados dalyje, kur vyrauja civilinės teisės tradicija, teismas, remdamasis Civilinio kodekso nuostatomis¹⁵⁹ konstatavo, kad tik valstybės teismai gali skirti laikinąsias apsaugos priemones arbitraže.¹⁶⁰ Tačiau pažymėtina, jog nors akademinėje literatūroje Kvebekas vis dar įvardijamas kaip jurisdikcija, kurioje yra draudžiama arbitražiniam teismui skirti laikinąsias apsaugos priemones, panašu, kad ši praktika po truputį keičiasi. Kvebeke dar visai neseniai vyravo valstybės teismų įtvirtinta taisyklė, kad tik kompetentingas teismas gali taikyti laikinąsias apsaugos priemones, jeigu šalys nesusitarė kitaip arba nepasirinko arbitražo taisyklių, kuriose arbitražo teismui yra tiesiogiai įtvirtinama galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones.¹⁶¹ Tačiau visai neseniai buvo priimtas teismo sprendimas, švelninantis arbitražo padėtį Kvebeke laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atžvilgiu. Apeliacinis teismas konstatavo, kad šalys tiek vietiniame, tiek tarptautiniame arbitraže gali remtis UNCITRAL Pavyzdinio įstatymo dėl tarptautinio komercinio arbitražo 17 straipsniu, net tada, kai šalių arbitražo susitarimas galimybės taikyti laikinąsias apsaugos priemones nenumato.¹⁶² *Despateux c. Editions Choutte Inc* byloje teismas rėmėsi kitu Aukščiausiojo teismo sprendimu,¹⁶³ kuriame buvo pasakyta, jog „arbitro turimų teisių analizė, *inter alia*, turi būti daroma atsižvelgiant į bendrinį ir liberalų požiūrį, kuris labiau atitiktų modernaus arbitražo interpretavimą“.

Graikijoje teisinis reguliavimas išskiriamas priklausomai nuo to, ar arbitražo procesas yra nacionalinis ar tarptautinis. Jeigu arbitražas yra tarptautinis, valstybės teismai ir arbitražo

¹⁵⁸ Čekijos 1963 m. civilinio proceso kodeksas (angl. *Civil Procedure Code*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.czechlegislation.com/en/99-1963-sb>>.

¹⁵⁹ Kvebeko civilinio 2014 m. proceso kodeksas (angl. *Quebec Code of Civil Procedure*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/showdoc/cs/C-25>>.

¹⁶⁰ CASEY, J. B. *Arbitration Law of Canada: Practice and Procedure - Second Edition*. Juris Publishing, Inc., 2012, p. 32; Superior Court of District of Montreal, 2002, *Placements Raoul Grenier Inc. v. Cooperative forestiere Latterriere*, J.E 2002-1183 (C.S).

¹⁶¹ BACHAND, F., GÉLINAS F. *The UNCITRAL Model Law after Twenty-Five Years: Global Perspectives on International Commercial Arbitration*. Huntington, New York: JurisNet, LLC, 2013, p. 322.

¹⁶² The Quebec Superior Court, 2012, *Nearctic Nickel Mines Inc. V. Canadian Royalties Inc.*, QCCA 385, para. 49-53.

¹⁶³ BAKER & MCKENZIE. *Baker & McKenzie International Arbitration Yearbook: 2012-2013*. Juris Publishing, Inc., 2013, p. 95.

teismas turi lygiavertę jurisdikciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Vykstant vietiniam arbitražui, tai yra, kai abi ginčo šalys yra Graikijos subjektai, Civilinio proceso įstatyme yra įtvirtinta nuostata tiesiogiai draudžianti arbitražo teismui taikyti laikinąsias apsaugos priemones.¹⁶⁴

Tuo tarpu Italijos Civilinio proceso kodekso 818 straipsnyje yra tiesiogiai numatyta, kad arbitražo teismas laikinųjų apsaugos priemonių taikyti negali. Nors Italijoje šis teisinis reguliavimas yra plačiai kritikuojamas, šalys siekdamos laikinųjų apsaugos priemonių taikymo turi kreiptis į valstybės teismą. Pažymėtina, kad Italijos arbitražo bendruomenėje yra mokslininkų, tvirtinančių, kad arbitražo teismas galėtų taikyti laikinąsias apsaugos priemones, nereikalaujančias jų įvykdymo. Tačiau šis teiginys yra abejotinas, kadangi yra ganėtinai sunku įsivaizduoti laikinąsias apsaugos priemones, kurioms nereikėtų vykdymo.

Apartina, kad Italijos teisiniame reguliavime yra nustatyta ir viena išimtis. Įstatyminio dekreto Nr. 5/2003 35 straipsnio 5 dalyje numatyta išimtis yra skirta arbitražui, vykstančiam tarp dviejų subjektų – įmonių, kai ginčas kyla dėl įmonės akcininkų susirinkimo sprendimo galiojimo. Šiuo atveju arbitrai turi teisę taikyti laikinąją apsaugos priemonę ir sustabdyti ginčijamo sprendimo galiojimą.

Savo ruožtu Kinijoje laikinųjų apsaugos priemonių skyrimą reglamentuoja du įstatymai – Kinijos Arbitražo įstatymas¹⁶⁵ ir Kinijos procedūrų įstatymas.¹⁶⁶ Tačiau nei vienas iš jų laikinųjų apsaugos priemonių skyrimo arbitrams nenumato.

Siekiant nuodugniau atskleisti problemas, kylančias iš tokio minėtų valstybių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modelio, toliau darbe yra aktualu detaliau aptarti kai kurių iš paminėtų valstybių nacionalinius reguliavimus.

4.3. Nacionalinio reguliavimo poveikis arbitražo procesui

Negana to, kad Čekijoje arbitražo teismui yra uždrausta taikyti laikinąsias apsaugos priemones, arbitrams taip pat nėra suteikta galimybė patiems kreiptis į valstybės teismą prašant taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Arbitražo įstatymas numato, kad kreiptis į atitinkamą

¹⁶⁴ Graikijos 1995 m. civilinio proceso kodeksas 685 str. ir 889 str. (angl. *Greek Code of Civil Procedure Articles*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.uaipit.com/files/documentos/0000004897_Grecia_Arbitraje_Codigo_Civil_Proced.pdf>.

¹⁶⁵ Kinijos 1994 m. arbitražo įstatymas, 28 str. (angl. *China Arbitration Law*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=182634>.

¹⁶⁶ Kinijos 1991 m. Civilinio proceso kodeksas 256 str. (angl. *Civil Procedure Law of the People's Republic of China*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn029en.pdf>>.

teismą¹⁶⁷ gali tik arbitražo šalys, tuo atveju, jeigu nesuteikus laikinųjų apsaugos priemonių bus keliamas pavojus galutinio arbitražo sprendimo įvykdymui.

Dažniausiai sutarties šalys arbitražą pasirenka siekiant kilsiantį ar jau kilusį ginčą išspręsti nesikreipiant į valstybės teismus.¹⁶⁸ Priežastys, kodėl šalys siekia išvengti valstybės teismų forumo, gali būti įvairios – proceso efektyvumas, greitumas, ne toks didelis formalumas ar siekis užtikrinti ginčo konfidencialumą.

Atvejai, kuomet šalys dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo yra priverstos kreiptis į valstybės teismą, pažeidžia šalių autonomijos principą bei sutartinę arbitražo prigimtį.¹⁶⁹ Pavyzdžiui, toks kreipimasis į valstybės teismą gali pažeisti šalių konfidencialumo siekį, kuris buvo pirminė priežastis, dėl kurios ir buvo susitarta ginčą nagrinėti arbitražu. Kadangi daugumos valstybių teismų sprendimai visame pasaulyje yra vieši, šalys nebetenka galimybės išsaugoti ginčo konfidencialumą.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad Čekijoje ta ginčo šalis, kuri siekė laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, turi pati informuoti arbitražo teismą, kokių laikinųjų apsaugos priemonių taikymo siekė ir pranešti arbitrai apie valstybės teismo sprendimą. Ši valstybės nuostata yra kritikuotina keletu aspektų.

Visų pirma, arbitras arbitražo procese kai kurių autorių dažnai yra apibūdinamas kaip „prigimtinis teisėjas“ (angl. *natural judge*).¹⁷⁰ Kaip jau minėta pirmojoje darbo dalyje, arbitrai lyginant su valstybės teisėjais dažniausiai turi didesnę kompetenciją ginčo dalyko klausimu. Šalys arbitrą, kuris nagrinės jų ginčą, dažnai renkasi atsižvelgdamos į ginčo pobūdį ir arbitro specializaciją. Šalys visuomet sieks išsirinkti tokį arbitrą, kuris turi atitinkamą žinių bagažą toje srityje, kurioje kilo ginčas, ar tai būtų jūrų ar patentų teisė. Dėl to akivaizdu, kad arbitrai, kurie turi specifines, konkrečiam ginčui reikalingas žinias yra geriau pasiruošę tinkamai įvertinti ginčo aplinkybes laikinųjų apsaugos priemonių taikymo atžvilgiu ir priimti sprendimą, kuris geriausiai atitiktų ginčo esmę ir aplinkybes.¹⁷¹

¹⁶⁷ Turi būti kreipiamasi į tą teismą, kuris turėtų teisę priimti ieškinį, jeigu arbitražo susitarimas apskritai neegzistuoja.

¹⁶⁸ YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 50.

¹⁶⁹ MISTELIS, L., A., LEW, J., D., M. *Pervasive Problems in International Arbitration*. Netherlands: Kluwer Law International, 2006, p. 169.

¹⁷⁰ YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 49.

¹⁷¹ MISTELIS, L., A., LEW, J., D., M. *Pervasive Problems in International Arbitration*. Netherlands: Kluwer Law International, 2006, p. 589.

Antra, laikinosios apsaugos priemonės kartais yra naudojamos kaip puolimo taktika, kuria kitai ginčo šaliai yra siekiama sukelti spaudimą arba vilkinti ir trikdyti arbitražo procesą.¹⁷² Pavyzdžiui, laikinosios apsaugos priemonės areštuojant banko sąskaitas gali kitą šalį versti kuo greičiau užbaigti arbitražo procesą šalių sutarimu net ir jai nepalankiomis aplinkybėmis, kadangi toks banko sąskaitų „užšaldymas“ arbitražo šaliai gali atnešti dar daugiau nuostolių. Taigi, egzistuojant galimybei, kad laikinosios apsaugos priemonės yra naudojamos kaip proceso vilkinimo taktika (angl. *dilatory tactic*), ar priemonė, kelianti spaudimą kitai šaliai ginčą baigti šalių sutarimu, arbitras, kuris yra susipažinęs su faktais ir bylos medžiaga nuo pat pradžių, yra geresnėje pozicijoje nustatyti, ar prašymas taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra pagrįstas.¹⁷³

Tuo tarpu Kinijoje egzistuoja nacionalinių teismų monopolija taikant laikinąsias apsaugos priemones. Arbitražo teismas neturi galimybės taikyti šias priemones, nepaisant to, kokiomis arbitražo institucijos taisyklėmis yra vadovaujama ginčui spręsti. Taigi, net jeigu ir tam tikros taisyklės suteiktų galimybę arbitrai taikyti laikinąsias apsaugos priemones, to Kinijoje padaryti nepavyktų. Pavyzdžiui, remiantis Kinijos Tarptautinės ekonomikos ir prekybos Arbitražo komisijos (toliau – CIETAC) 2012 m. taisyklių redakcija, kuri įtvirtino liberalesnį požiūrį į laikinąsias apsaugos priemones, numatydama galimybę jas taikyti arbitražo teismui. Remiantis ir Yu Jianlong, tuometinės CIETAC generalinės-sekretorės ir vice-pirmininkės, interviu, naujosios nuostatos bus naudingos tikrai toms šalims, kurios bus susitariusios kilusį ar dar tik kilsiantį ginčą nagrinėti ne Kinijos teritorijoje.¹⁷⁴ Tai reiškia, kad arbitrai, kurie ginčus nagrinės Kinijos teritorijoje, neturės teisės skirti laikinąsias apsaugos priemones.

Priešingai nei Čekijoje, Kinijoje arbitražo šalims nėra numatyta galimybė tiesiogiai kreiptis į nacionalinį teismą apeinant arbitražo institutą. Arbitražo institucijai gavus prašymą taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra draudžiama svarstyti jo pagrįstumą. Remiantis Kinijos Arbitražo įstatymu, arbitrai šalių vardu turi kreiptis į valstybės teismą, kuris skiria

¹⁷² KAUFMAN, A., H. *Major Strategic Issues in International Litigation*. New York: Practising Law Institute, International Business Litigation & Arbitration, 2000, p. 1-20.

¹⁷³ HAUSMANINGER, C. *The ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure: A Step Towards Solving the Problem of Provisional Relief in International Arbitration?* 7(1) ICSID Rev. FILJ 82, nr. 1, Oxford University Press, 1992, p. 54.

¹⁷⁴ Speech by Yu Jianlong. *The New CIETAC Arbitration Rules*. HKIAC, 2012, Hong Kong. Iš MARTIN, A., BERGER E. J. China: CIETAC Announces Key Changes To Arbitration Rules [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.mondaq.com/china/x/178302/Arbitration+Dispute+Resolution/CIETAC+Announces+Key+Changes+To+Arbitration+Rules>>.

laikinąsias apsaugos priemones.¹⁷⁵ Nors įstatymai kreiptis tiesiogiai į valstybės teismą šalims neuždraudžia, tačiau teismų praktikoje yra susiformavusi priešinga praktika. Aukštesnysis Šanchajaus teismas yra pasisakęs, kad jeigu šalys tiesiogiai kreipsis į teismą su prašymu taikyti laikinąsias apsaugos priemones, toks prašymas turi būti atmetamas.¹⁷⁶ Visgi po 2013 m. sausio 1 d. Civilinio proceso įstatymo pakeitimų, arbitražo šalims buvo leista inicijuoti laikinųjų apsaugos priemonių skyrimą arbitraže teikiant prašymą tiesiogiai nacionaliniam teismui.

Situacija, kada laikinąsias apsaugos priemones taiko tik nacionaliniai teismai, gali kelti nemažai fundamentalių problemų vykstant tarptautiniam komerciniam arbitražui. Visų pirma, atvejais, kada viena šalis yra Kinijos subjektas, o kita yra užsienio valstybės subjektas, Kinijos teismai gali būti šališki pastarajam. Šališki teismo sprendimai yra tikėtini ypatingai situacijose, kuriose laikinąsias apsaugos priemones reikėtų taikyti, pavyzdžiui, Kinijai reikšmingos svarbos įmonei. Siekis apsaugoti šalies komercinius ir jurisdikcinius interesus yra seniai egzistuojantis trūkumas, kurio išgyvendinimas yra ilgai užtrunkantis procesas.

Antra, pažymėtina yra ir tai, kad arbitražo sprendimai laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu pasižymi savo lankstumu. Priešingai negu nacionaliniai teismai, kurie laikinąsias apsaugos priemones taiko tik tokias, kokios yra numatytos teisės aktuose, arbitras vien tik įstatyme numatytomis laikinosiomis apsaugos priemonėmis nėra ribojamas. Dėl to arbitras gali labiau atsižvelgti į įvairias ginčo aplinkybes, padėsiiančias skirti tinkamiausią laikinąją apsaugos priemonę. Šalių nacionaliniuose reguliavimuose numatyti ribojimai, kuriais šalių galimybė prašyti laikinųjų apsaugos priemonių yra apribojama tik valstybės teismu, iš esmės pažeidžia arbitražo proceso nepriklausomumą.

Autorius G. Bond yra pažymėjęs, kad „ginčo sprendimas arbitraže ir valstybės teismuose vienas kito atžvilgiu turi tam tikrų trūkumų ir privalumų, tačiau jeigu šaliai pasirinkus arbitražą kaip ginčo sprendimo būdą būtų manoma, kad priimto sprendimo kokybė yra kur kas žemesnė, tai, be abejonės, lemia niūrias ateities prognozes arbitražui.“¹⁷⁷ Šią autoriaus mintį galima

¹⁷⁵ Kinijos 1994 m. arbitražo įstatymas, 68 str. (angl. *China Arbitration Law*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=182634>; Kinijos 1991 m. Civilinio proceso kodeksas 258 str. (angl. *Civil Procedure Law of the People's Republic of China*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn029en.pdf>>.

¹⁷⁶ MANJIAO CH., *Time to Make a Change? A Comparative Study of Chinese Arbitration Law and the 2006 UNCITRAL Model Law and the Forecast of Chinese Arbitration Law Reform*. *Asian International Arbitration Journal*, Vol. 5, No. 2, 2009, p. 142-166, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://ssrn.com/abstract=1674278>>.

¹⁷⁷ BORN, G. B. *International Commercial Arbitration, Volume II*. The Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009, p. 1956.

pritaikyti ir laikinosioms apsaugos priemonėms tokiais atvejais, kai ginčo šalys kiekvieną kartą yra priverčiamos kreiptis į teismą siekiant jas gauti. Toks kreipimasis į teismus iš esmės pažeidžia šalių teisę ginčą išspręsti tuo būdu, dėl kurio buvo susitarta, t. y., arbitražu, o ne kreipimusi į šalies teismus.

5. INSTITUCINIO ARBITRAŽO TAISYKLĖS

5.1. Laikiniųjų apsaugos priemonių evoliucija instituciniame arbitraže

Be ginčui taikytinos teisės ir *lex arbitri*, sprendžiant klausimą, kur bei dėl kokių laikiniųjų apsaugos priemonių reikia kreiptis į atitinkamą forumą, negalima pamiršti arbitražiniame susitarime numatytų taisyklių, pagal kurias šalys susitarė nagrinėti kilusį ginčą.¹⁷⁸

XX amžiaus viduryje institucinio arbitražo taisyklėse apie laikinąsias apsaugos priemones užsiminama buvo retai. Pavyzdžiui, 1958 metais tik 20 iš 127 pagrindinių arbitražo institucinių taisyklių aptarė laikiniųjų apsaugos priemonių skyrimą.¹⁷⁹ Trylika iš minėtų dvidešimties arbitrams tiesiogiai suteikė galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, o tuo tarpu septynios nukreipė į valstybės teismus.¹⁸⁰ Taigi, pagal institucines taisykles iki 1940 metų, arbitrų galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones buvo nepripažįstama. Tačiau net ir institucinėms arbitražo taisyklėms įtvirtinus galimybę arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones 1919 - 1940 metų laikotarpiu, šios nuostatos susilaukdavo priešiškos nacionalinių teismų reakcijos jau dėl aukščiau aptarto nepasitikėjimu arbitražu, kurio priežastys buvo tiek istorinės, tiek politinės.¹⁸¹

Dėl minėto nepasitikėjimo ir nacionalinių teismų išimtinumo teikiant laikinąsias apsaugos priemones, arbitražo teismo galimybė jas taikyti atgijo tik septintajame dešimtmetyje. Jungtinių Tautų ekonomikos komisijos Europai (angl. *United Nations Economic Commission for Europe*) arbitražo taisyklės ir Jungtinių Tautų ekonomikos komisijos Azijai ir Tolimiesiems Rytams (angl. *United Nations Economic Commission for Asia and the Far East*) arbitražo taisyklės inicijavo arbitrų galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones. Kartu buvo sureguliuotas institucinių taisyklių požiūris dėl nacionalinių teismų skiriamų laikiniųjų

¹⁷⁸ ALIBEKOVA, A., CARROW, R., *International Arbitration and Mediation - From the Professional's Perspective*. Salzburg: Yorkhill Law Publishing, 2007, p. 158.

¹⁷⁹ YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 29. Iš: UN Doc Trade/WP.1/15/Rev. 1, 57.

¹⁸⁰ *Ibid.*

¹⁸¹ YESILIRMARK, A., „*Provisional Measures in International Commercial Arbitration*“, Kluwer Law International, 2005, p. 29.

apsaugos priemonių. Pagaliau, taisyklėse buvo įtvirtinta, kad laikinosios apsaugos priemonės, taikomos valstybės nacionalinių teismų, nepažeidžia arbitražo sutarties ir nedaro šalių susitarimo ginčą nagrinėti arbitražu negaliojančiu. Taigi, bėgant laikui dauguma taisyklių ir nacionalinių teisės aktų, įtvirtino lygiavertės arbitražo ir valstybės teismų jurisdikcijos modelį.

5.2. Arbitražo institucijų taisyklių ypatumai

Didžioji dauguma institucinių arbitražo taisyklių arbitrams suteikia plačią laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apimtį. Institucinėse taisyklėse yra retai sutinkami specifiniai kriterijai, kokiomis aplinkybėmis ir kokias laikinąsias apsaugos priemones arbitras gali taikyti. Puikus pavyzdys būtų ICC arbitražo taisyklių 28 straipsnis, kuris nurodo, kad „arbitražo teismas gali taikyti bet kokias laikinąsias ar apsaugos priemones, kurios arbitrai atrodo reikalingos“. Laikinosios apsaugos priemonės gali būti suteikiamos tiek įsakymo (angl. *order*), tiek galutinio sprendimo (angl. *award*) formomis, tačiau bet kuriuo atveju teismas turi pagrįsti šį savo sprendimą motyvais.¹⁸² ICC arbitražas yra viena seniausių ir bene geriausiai pasaulyje žinomų arbitražo institucijų.¹⁸³ Šios institucijos taisyklės yra dažniausiai tarptautiniame arbitraže naudojamos taisyklės.¹⁸⁴ Minėta taisyklių nuostata atspindi dramatišką pokytį laikinųjų apsaugos priemonių atžvilgiu nuo to, kai 1955 metais jose vis dar buvo įtvirtinta išimtinė nacionalinių teismų jurisdikcija taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitraže.

Analizuojant plačios apimties arbitrai jurisdikciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones, yra aktualu paminėti Amerikos Arbitražo Asociacijos (toliau – AAA) institucines taisykles. Ši tarptautinėje bendruomenėje dominuojanti institucija yra viena žinomiausių JAV alternatyvių ginčų sprendimų centrų, turinčių savo institucines taisykles. AAA pirmą kartą buvo įkurta 1926 metais. Pirmosios taisyklės teisės taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitražo teismui nesuteikė iki pat 1944 metų.¹⁸⁵ Dabartinių AAA Taisyklių 37 straipsnis numato, kad arbitražo teismas gali imtis bet kokių laikinųjų apsaugos priemonių, kokių tik mano esant reikalinga, neapsiribojant draudžiamuoju įsakymu (angl. *injunctive relief*) ir laikinosiomis apsaugos priemonėmis siekiant apsaugoti nuosavybę (angl. *measures for the protection or conservation*

¹⁸² 2017 ICC Rules of Arbitration, 23 str. 1 d. ir 25. str. 2 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/>>.

¹⁸³ YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 2005, p. 45.

¹⁸⁴ *Ibid.*

¹⁸⁵ AAA Commercial Rules. *Commercial Including Procedures for Large, Complex Commercial Disputes Arbitration Rules and Mediation Procedures*, R-37 str. a d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.adr.org/aaa/ShowProperty?nodeId=/UCM/ADRSTG_004103>.

of property). AAA taisyklių komentare yra nurodoma, jog atsižvelgiant į laikinųjų apsaugos priemonių apimtį ir įvairovę, nuoroda į nuosavybės apsaugą buvo įtraukta siekiant patikslinti jog nematerialusis turtas kaip, pavyzdžiui, intelektinė nuosavybė, taip pat gali būti laikinųjų apsaugos priemonių objektu.¹⁸⁶ Kaip ir ICC arbitražo taisyklėse numatyta, šios laikinosios apsaugos priemonės forma gali būtų tiek įsakymas, tiek galutinis sprendimas.

Pažymėtina, kad ICC ir AAA taisyklės nenustato kriterijų, kuriais remiantis galima būtų įvardinti, kada ir kokias laikinąsias apsaugos priemones reikėtų taikyti. Nepaisant to, vietoje retai egzistuojančių specifinių kriterijų institucinėse taisyklėse, praktikoje išsivystė kriterijai, padedantys nustatyti, kada arbitro taikomos laikinosios apsaugos priemonės yra pagrįstos: (i) visų pirma, ieškinys turėtų būti tikėtinais pagrįstas; (ii) egzistuoja nepataisomos žalos rizika, kas reiškia jog nesiėmus atitinkamų priemonių, arbitražo teismo sprendimo įvykdymas gali iš esmės pasunkėti arba pasidaryti faktiškai nebeįmanomas (iii) arbitrai veiksnių reikia imtis neatidėliotinai, bei (iv) taikoma priemonė yra proporcinga, kas reiškia tą, kad suvaržymai, kuriuos patirs ginčo šalis bus proporcingi siekiamam tikslui.

Šie pagrindiniai kriterijai iš esmės yra įtvirtinti ir UNCITRAL 26 straipsnio 3 dalyje.¹⁸⁷ Šių dienų UNCITRAL arbitražo taisyklėse numatytas detalus laikinųjų apsaugos priemonių įvardinimas pakeitė 1976 metų UNCITRAL arbitražo taisyklių nuostatą, įtvirtinusią plačią arbitro diskreciją „taikyti bet kokias laikinąsias apsaugos priemones, kurias arbitras mano esant reikalinga“.¹⁸⁸ Kaip arbitras J. Costello yra pastebėjęs, šis teisinis reguliavimas, įtvirtinęs plačią laikinųjų apsaugos priemonių taikymo apimtį, dažnai arbitražo teismams keldavo daugiau neaiškumų, kas versdavo arbitrus jaustis nedrąsiai taikant laikinąsias apsaugos priemones, todėl šie vis dažniau atsisakydavo jas taikyti.¹⁸⁹

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad kitose, taip pat ne ką mažesnį populiarumą turinčiose arbitražo institucijos taisyklėse, laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas taip pat yra įvardijamas. Londono tarptautinio arbitražo teismo (toliau – LCIA) taisyklių 25 straipsnio 1 dalis numato

¹⁸⁶ Commentary on the Proposed Revision to the International Arbitration Rules of AAA – ADR Currents, Vol 2. No. 1 – Winter 1996/97 (published by the AAA, New York).

¹⁸⁷ United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), Uncitral Arbitration Rules (as revised in 2010) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf>>.

¹⁸⁸ United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), Uncitral Arbitration Rules [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules/arb-rules.pdf>>.

¹⁸⁹ GRANDO, M., *The Coming of Age of Interim Relief in International Arbitration: A Report from the 28th Annual ITA Workshop*, Kluwer Arbitration Blog, 2016, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://kluwerarbitrationblog.com/2016/07/20/the-coming-of-age-of-interim-relief-in-international-arbitration-a-report-from-the-28th-annual-ita-workshop/?print=print>>.

arbitražo teismo teisę taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tokias kaip ieškinio reikalavimo užtikrinimas ar priemonės, susijusios su įrodymų arbitražo procese išsaugojimu.¹⁹⁰

Kai kurios arbitražo institucijos laikinųjų apsaugos priemonių taikymą apibrėžia ypač siaurai. Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamento 34 straipsnyje numatyta, kad: „1. Jeigu šalys nesusitarė kitaip, bylą nagrinėjantis Arbitražo teismas suinteresuotos šalies prašymu gali išspręsti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo klausimą priimdamas atitinkamą nutartį. Arbitražo teismas gali įpareigoti prašančią taikyti laikinąsias apsaugos priemones šalį pateikti kitos šalies nuostolių, galinčių atsirasti dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo, atlyginimo užtikrinimą.“¹⁹¹ Taigi, pagal šias taisykles tėra įtvirtinama vienintelė laikinoji apsaugos priemonė.

Tačiau tokio reguliavimo nepalyginsi su išties archajišku laikinųjų apsaugos priemonių taikymo modeliu, kai arbitražo institucinės taisyklės laikinųjų apsaugos priemonių taikymo arbitrai nenumato apskritai. Populiarėjant arbitražui kaip alternatyvaus ginčo sprendimo būdai ir vyraujant tendencijai, siekiančiai plėsti arbitražo teismo teises laikinųjų apsaugos priemonių taikyme, institucinės taisyklės, kurios tiesiogiai draustų arbitrams taikyti laikinąsias apsaugos priemones yra retenybė. Autorė išanalizavusi daugelį institucinių taisyklių, pastebėjo, kad tik keletas iš jų arbitražo teismo galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones paliko nereguliuotą.

Šį teisinį vakuumą galime sutikti Sporto arbitražo teismo,¹⁹² Tailando komercinio arbitražo institucijos¹⁹³, Londono jūrų teisės arbitražo asociacijos¹⁹⁴, Tokijo jūrų teisės

¹⁹⁰ Londono tarptautinio arbitražo teismo taisyklių 25 str. 1 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx#

¹⁹¹ Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros 2017 m. reglamentas. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.arbitrazas.lt/failai/2017%20VKAT%20AP%20Reglamentas_2017%2001%2001%20redakcija_be%20pried%C5%B3.pdf.

¹⁹² Sporto arbitražo teismo procedūrinės taisyklės (angl. *Procedural Rules of Court of Arbitration for Sport*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html>.

¹⁹³ Tailando arbitražo instituto 2002 m. taisyklės (angl. *Arbitration Rules of the Thai Arbitration Institute*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.tai.coj.go.th/doc/data/tai/tai_1467360184.pdf.

¹⁹⁴ Londono jūrų teisės arbitražo asociacijos 2012 m. taisyklės (angl. *The London Maritime Arbitrators Association Terms*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lmaa.london/uploads/documents/2012Terms.pdf>.

arbitražo komisijos¹⁹⁵, Indijos arbitražo tarybos¹⁹⁶, Aliejaus, sėklų ir riebalų asociacijos,¹⁹⁷ Rygos tarptautiniame arbitražo teismo¹⁹⁸ institucijų taisyklėse. Pastebėtina, kad apie laikinąsias apsaugos priemones nebuvo užsiminta nei Estijos Prekybos rūmų arbitražiniame teisme, kuris sprendžia įvairius iš prekybos ir komercinių santykių kylančius ginčus,¹⁹⁹ nei Čekijos Prekybos rūmų arbitražo taisyklėse, kuriose kaip ir pačioje Čekijos Respublikoje yra įtvirtinama išimtinė teismų galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones arbitraže.²⁰⁰

5.3. Ateities tendencijos

Vis didesnę reikšmę šiuolaikiniame arbitraže įgyja skubos arbitro institutas, kuris suteikia galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones dar nesuformavus arbitražo teismo. AAA buvo pirmoji arbitražo institucija, įtvirtinusi skubos arbitro institutą 2006 metais. Šiuo pavyzdžiu 2010 metais pasekė Stokholmo komercinis arbitražas (toliau - SCC) ir Singapūro tarptautinis arbitražo centras (toliau - SIAC). ICC skubos arbitro institutą įvedė 2012. Tą patį padarė ir HKIAC – 2013 m., ir galiausiai LCIA – 2014 metais.

Vilniaus komercinio arbitražo teismo Arbitražo procedūros reglamentas 2013 metais taip pat buvo papildytas priedu dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo tvarkos iki arbitražo teismo suformavimo.²⁰¹ Šio priedo nuostatos iš esmės atitinka ICC nustatytą skubos arbitro skyrimo procedūrą. Detalizuojant prašymų dėl laikinojo arbitro skyrimo teikimo procedūrą yra išplečiamos šalių galimybės apsisaugoti nuo sprendimo neįvykdymo ir ypač skubiai spręsti laikinosios apsaugos klausimą, nes numatyti bendrieji laikinojo arbitro paskyrimo terminai – 3

¹⁹⁵ TOMAC Japonijos laivų biržos 2001 m. arbitražo taisyklės (angl. *Rules of Arbitration of TOMAC of The Japan Shipping Exchange*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.intracen.org/Rules-of-Arbitration-of-TOMAC-of-The-Japan-Shipping-Exchange-Inc-2001/>>.

¹⁹⁶ Indijos tarybos arbitražo Taisyklės (angl. *Rules of Arbitration of the Indian Council of Arbitration*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.intracen.org/Rules-of-Arbitration-of-the-Indian-Council-of-Arbitration/>>.

¹⁹⁷ Aliejaus, sėklų ir riebalų asociacijos arbitražo ir apeliacijos 2012 m. taisyklės (angl. *Rules of Arbitration and Appeal*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.fosfa.org/document-library/rules-of-arbitration-and-appeal-january-2012/>>.

¹⁹⁸ Rygos tarptautinio arbitražo teismo 2017 m. taisyklės (angl. *Rules of Riga International Arbitration Court*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.rsst.lv/en/rules/rules/1-general-provisions>>.

¹⁹⁹ Arbitražo teismo Estijos prekybos ir pramonės rūmų 2013 m. taisyklės. (angl. *Rules of the Arbitration Court of the Estonian Chamber of Commerce and Industry*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.koda.ee/public/Reglement_2013-inglese_keelne.pdf>

²⁰⁰ Arbitražo teismo prie Čekijos prekybos žemės ūkio rūmų taisyklės (angl. *Rules Of The Arbitration Court Attached To The Czech Chamber Of Commerce And The Agricultural Chamber Of The Czech Republic*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <<http://en.soud.cz/rules/rules-consolidated-text-1st-october-2015>>

²⁰¹ BLIUVAITĖ, M., Skubos arbitro institutas. *Teisė*. 96 tomas. Vilniaus universitetas, 2015, p. 115

dienos nuo prašymo gavimo, o prašymui išnagrinėti – 3 dienos nuo perdavimo laikinajam arbitrai.²⁰²

Akivaizdu, kad arbitražo proceso efektyvumo užtikrinimas yra vienas iš pagrindinių arbitražo institucijų tikslų. Dėl šios priežasties arbitražo institucijos, kurios neįtvirtina skubos arbitro instituto stengiasi užtikrinti arbitražo proceso efektyvumą kitais būdais. Pavyzdžiui, Dubajaus tarptautinio arbitražo centras, Dubajaus tarptautinio finansų centras įtvirtina taisyklės leidžiančias, jeigu yra būtina, paspartinti arbitrų skyrimą ir bylos perdavimą.²⁰³

Profesorės P. Shaughnessy atliktas tyrimas atskleidė, kad vien tik 2016 metų birželio mėnesį AAA užregistravo 67 skubos arbitro prašymus, SIAC - 50, ICC - 34, SCC - 23, o HKIAC - 6.²⁰⁴ Akivaizdu, kad kuo toliau, tuo labiau arbitražo institucijų taisyklės krypsta link to, kad arbitražo sutarties šalys dėl laikinųjų apsaugos priemonių iš pradžių kreiptųsi į arbitrą, o ne į valstybės teismą.

Skubos arbitro instituto atsiradimas lemia dar didesnę arbitražo savarankiškumą taikant laikinąsias apsaugos priemones. Arbitražo bylos klausimai yra sutelkiami vienoje institucijoje ir yra apribojamas nepageidaujamas valstybės teismo vaidmuo kišantis į šalių ginčą. Tačiau nepaisant populiarėjančio skubos arbitražo instituto, tai vis dar yra naujovė, kuri kelia daug jos taikymo klausimų. Pavyzdžiui, ar toks arbitro sprendimas gali būti priverstinai vykdomas? Koks yra skubos arbitro statusas arbitraže? Šie klausimai akademinėje bendruomenėje yra plačiai diskutuojami, bet vieningo atsakymo į juos nėra.²⁰⁵

Taigi, nenuostabu, kad vis dar išlieka didžioji dauguma institucinių arbitražo taisyklių, kaip kad Vienos tarptautinio arbitražo centro (toliau – VIAC) taisyklės, kurios skubos arbitro instituto įtvirtinti neskuba. VIAC taryba, priimdama 2013 institucinių taisyklių redakciją, po konsultacijos su savo paslaugų naudotojais nusprendė, kad šis institutas jiems nėra reikalingas.²⁰⁶ Neegzistuojant šiam institutui, šalys laikinųjų apsaugos priemonių taikymo sieks iš nacionalinių teismų, su visais jau aukščiau darbe minėtais jų plusais ir minusais.

²⁰² *Ibid.*

²⁰³ *Ibid.*, p. 113.

²⁰⁴ GRANDO, M., *The Coming of Age of Interim Relief in International Arbitration: A Report from the 28th Annual ITA Workshop*. Kluwer Arbitration Blog, 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://kluwerarbitrationblog.com/2016/07/20/the-coming-of-age-of-interim-relief-in-international-arbitration-a-report-from-the-28th-annual-ita-workshop/>.

²⁰⁵ FRY, F. The Emergency Arbitrator – Flawed Fashion or Sensible Solution?, *Dispute Resolution International*, Vol. 7, No. 2, 2013, p 179-197.

²⁰⁶ <<http://www.viac.eu/en/arbitration/arbitration-rules-vienna/93-schiedsverfahren/wiener-regeln/144-new-vienna-rules-2013>>

IŠVADOS

1. Valstybėse, kuriose yra numatytas platus laikinųjų apsaugos priemonių taikymas arbitrams ir egzistuoja lygiavertė valstybės nacionalinių ir arbitražo teismų jurisdikcija, vieningos praktikos ir atsakymo, kuriame iš minėtų forumų ginčo šalis turėtų siekti laikinųjų apsaugos priemonių, nėra. Kiekvienu atveju reikia atsižvelgti į ginčo pobūdį, jo aplinkybes ir valstybės praktiką šiuo klausimu. Visgi, darytina išvada, kad skirtingose šiam modeliui priklausančiose šalyse egzistuoja valstybės teismų jurisdikciją siaurinti ir arbitražo nepriklausomumą laikinųjų apsaugos priemonių taikyme stiprinanti teismų praktika. Ši tendencija gali būti vertinama dviprasmiškai. Viena vertus, tai teigiamas aspektas arbitražo nepriklausomumo atžvilgiu. Kita vertus, yra susiaurinama nacionalinių teismų galimybė taikyti laikinąsias apsaugos priemones jau prasidėjus arbitražo procesui, kas gali lemti nepagrįstą šalių teisių apribojimą.
2. Konkrečių laikinųjų apsaugos priemonių, kurias arbitras gali taikyti, įtvirtinimas nacionaliniame reguliavime, tol kol jis yra pagrįstas UNCITRAL Pavyzdinio komercinio arbitražo įstatymu, nėra arbitražo teismą ribojantis veiksnys.
3. Valstybių teisinis reguliavimas, apribojantis arbitražo teismo galimybę taikyti laikinąsias apsaugos priemones ir įtvirtinantis jų išimtinį taikymą valstybės teismams, pažeidžia šalių autonomijos principą ir sutartinę arbitražo prigimtį, bei palieka atviras duris nacionalinių teismų savivalei. Atsižvelgiant į tai, kad šalys dažniausiai renkasi arbitrą atsižvelgdamos į ginčo pobūdį ir specifiką, tęstinį susipažinimą su arbitražo byla ir galimybę geriau numatyti, ar laikinosios apsaugos priemonės yra naudojamos kaip vilkinimo taktika, arbitras būdamas tinkamu forumu sprendimui dėl laikinųjų apsaugos priemonių taikymo priimti yra nepagrįstai iš jo pašalinamas.
4. Didžiąjai daugumai arbitražo institucijų savo taisyklėse įtvirtinant plačią arbitražo diskreciją taikyti laikinąsias apsaugos priemones, tolimesnis jų vystymasis linksta prie dar didesnio arbitražo nepriklausomumo. Nors skubos arbitro institutas ir kelia dar daug neatsakytų ir praktikoje nepatikrintų klausimų, šis institutas ateityje gali lemti dar mažesnę valstybės teismų vaidmenį arbitraže bei dar didesnę arbitražo savarankiškumą visus su arbitražo byla susijusius klausimus sprendžiant vienose rankose.

ŠALTINIŲ SARAŠAS

1. Teisės norminiai aktai.

1.1. Lietuvos Respublikos norminiai teisės aktai.

1. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymas 2012 m. Vilnius (Žin., 1996, Nr. 39-961; 2001, Nr. 28-894; 2008, Nr. 87-3463).
2. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymo pakeitimo įstatymas 2009 m. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lrs.lt/pls/proj/dokpaieska.showdoc_1?p_id=5138&p_org=8&p_fix=y&p_gov=n.
3. Lietuvos Respublikos komercinio arbitražo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), Valstybės žinios, 1996, Nr. 39-961.

1.2. Tarptautinės teisės aktai.

4. 1965 m. kovo 18 d. Konvencija dėl valstybių ir kitų valstybių fizinių bei juridinių asmenų investicinių ginčų sprendimo, Valstybės žinios, 2002-12-04, Nr. 115-5137, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.196483>.
5. 1958 m. gegužės 10 d. Niujorko konvencija dėl užsienio arbitražų sprendimų pripažinimo ir vykdymo, Valstybės žinios, 1995, Nr. 10-208.

1.3. Europos Sąjungos norminiai teisės aktai.

6. 1968 m. rugsėjo 27 d. Briuselio konvencija dėl jurisdikcijos ir sprendimų civilinėse ir komercinėse bylose vykdymo, OL, 1998-01-16, Nr. C 27.
7. 1961 m. balandžio 21 d. Europos konvencija dėl tarptautinio komercinio arbitražo. Tekstą lietuvių kalba žiūrėti: DOMINAS, G., MIKELĖNAS, V. Tarptautinis komercinis arbitražas. Vilnius, *Justitia* 1995, II Priedas.

1.4. Užsienio valstybių norminiai teisės aktai.

8. Slovakijos 2015 m. arbitražo įstatymas (angl. Slovak Arbitration Act) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.allenoverly.com/SiteCollectionDocuments/Arbitration_Act_Brochure_June_2015.PDF

9. Kanados 2015 m. komercinio arbitražo įstatymas, 9 str. (angl. Canadian Commercial Arbitration Act) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://laws-lois.justice.gc.ca/PDF/C-34.6.pdf>.
10. Kvebeko 2014 m. civilinio proceso kodeksas (angl. Quebec *Code of Civil Procedure*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://legisquebec.gouv.qc.ca/en/showdoc/cs/C-25>.
11. Kalifornijos 2014 m. civilinio procedo kodeksas (angl. California Code Code of Civil Procedure) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://law.justia.com/codes/california/2014/code-ccp/part-3/title-1/title-9.3/chapter-2/article-3/section-1297.93>.
12. Austrijos 2013 m. arbitražo įstatymas, 593 str. 1 d. (angl. Austrian arbitration law) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.viac.eu/en/materials/83-recht/gesetze/200-zpo-as-amended-2013#OrderingofInterimMeasures>
13. Floridos 2012 m. tarptautinis komercinio arbitražo įstatymas (angl. *2012 Florida Statute of International Commercial Arbitration*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.leg.state.fl.us/statutes/index.cfm?App_mode=Display_Statute&URL=0600-0699/0684/0684ContentsIndex.html&StatuteYear=2012&Title=-%3E2012-%3EChapter%20684
14. Airijos 2010 m. arbitražo įstatymas (angl. Arbitration Act 2010) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.irishstatutebook.ie/eli/2010/act/1/enacted/en/pdf>
15. Slovėnijos 2008 m. arbitražo įstatymas (angl. Law on Arbitration of Slovenia) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sloarbitration.eu/Portals/0/Arbitrazno-pravo/Law%20on%20Arbitration%20of%20Slovenia.pdf>;
16. Serbijos Respublikos 2006 m. arbitražo įstatymas (angl. *Arbitration Act of the Republic of Serbia*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.arbitrationassociation.org/wp-content/uploads/2015/03/Serbian-Arbitration-Act.pdf>

17. Singapūro tarptautinio arbitražo įstatymas, 2002 m. 12.1 str. (angl. *The Statutes of the Republic of Singapore International Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.siac.org.sg/images/stories/articles/rules/IAA/IAA%20Aug2016.pdf>
18. Japonijos 2003 m. arbitražo įstatymas, 15 str. (angl. *Japanese Arbitration Law*) [interaktyvus]. Prieiga per internetą: [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. <http://japan.kantei.go.jp/policy/sihou/arbitrationlaw.pdf>.
19. Vokietijos 2001 m. arbitražo įstatymas, 1033 str. (angl. *German Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.sccinstitute.com/media/29988/german-arbitration-act.pdf>
20. Vieningas 2000 m. arbitražo įstatymas (angl. *Uniform Arbitration Act*). Prieiga per internetą: http://www.uniformlaws.org/shared/docs/arbitration/arbitration_final_00.pdf.
21. Švedijos arbitražo įstatymas, SFS 1999:116, 25.4 str. (angl. *The Swedish Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://swedisharbitration.se/wp-content/uploads/2011/09/The-Swedish-Arbitration-Act.pdf>,
22. Anglijos arbitražo įstatymas 1996 m. 38.3 str. (angl. *Arbitration Act 1996*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/data.pdf>.
23. Indijos 1996 m. arbitražo ir sutaikinimo įstatymas, 9 str. (angl. *Indian Arbitration and Conciliation Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/in/in063en.pdf>.
24. Naujosios Zelandijos 1996 m. arbitražo įstatymas, 9str. (angl. *New Zeland Arbitration Act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.legislation.govt.nz/act/public/1996/0099/latest/DLM405728.html>.
25. Graikijos 1995 m. civilinio proceso kodeksas 685 str. ir 889 str. (angl. *Greek Code of Civil Procedure Articles*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.uaipit.com/files/documentos/0000004897_Grecia_Arbitraje_Codigo_Civil_Proced.pdf
26. Kinijos 1994 m. arbitražo įstatymas, 28 str. (angl. *China Arbitration Law*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.wipo.int/wipolex/en/text.jsp?file_id=182634

27. Kinijos 1991 m. Civilinio proceso kodeksas 256 str. (angl. *Civil Procedure Law of the People's Republic of China*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.wipo.int/edocs/lexdocs/laws/en/cn/cn029en.pdf>.
28. Šveicarijos 1987 m. tarptautinės privatinės teisės įstatymas, 184 str. (angl. *Federal Act on Private International Law*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.andreasbucherlaw.ch/images/stories/pil_act_1987_as_amended_until_1_7_2014.pdf.
29. Čekijos 1963 m. civilinio proceso kodeksas (angl. *Civil Procedure Code*). [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.czechlegislation.com/en/99-1963-sb>.
30. Belgijos arbitražo įstatymas (angl. *Belgian arbitration act*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.] Prieiga per internetą: <https://arbitrationlaw.com/library/chapter-4-belgium-interim-measures-international-arbitration>

2. Specialioji literatūra.

31. ALIBEKOVA, A., CARROW, R., *International Arbitration and Mediation - From the Professional's Perspective*. Salzburg: Yorkhill Law Publishing, 2007
32. BACHAND, F., GÉLINAS F. *The UNCITRAL Model Law after Twenty-Five Years: Global Perspectives on International Commercial Arbitration*. Huntington, New York: JurisNet, LLC, 2013
33. BAKER & MCKENZIE, *Baker & McKenzie International Arbitration Yearbook: 2012-2013*. Juris Publishing, Inc., 2013
34. BLACKABY, N., PARTASIDES, C., REDFERN A. *Redfern and Hunter on International Arbitration*. 6th Revised edition, Oxford University Press, United Kingdom, 2015, p. 1-70.
35. BORN, G., B. *International Arbitration, Cases and Materials*. Aspen Publishers, 2011
36. BORN, G., B. *International Commercial Arbitration, Volume II*. Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2009
37. BORN, G., B. *International Commercial Arbitration in the United States: Commentary and Materials*. The Netherlands: Kluwer law and Taxation Publishers
38. BUCHER, A., TSCHANZ, P., Y. *International arbitration in Switzerland*. Basel: Helbing & Lichtenhahn, 1989
39. CASEY, J. B. *Arbitration Law of Canada: Practice and Procedure - Second Edition*. Juris Publishing, Inc.

40. DERAIS, Y., SCHWARTZ, E. A., *Guide to the ICC Rules of Arbitration. Second edition.* Kluwer Law International, 2005
41. EHLE, D., B. *Concurrent Jurisdiction: Arbitral Tribunals and Courts Granting Interim Relief.* Yorkhill Law Publishing, 2007, p. 158 [interaktyvus]. [žiūrėta 2015 gruodžio 30 d.].
Prieiga per internetą:
http://www.lalive.ch/data/publications/beh_Concurrent_Jurisdiction_2007.pdf.
42. GRIERSON J., VAN HOFT A. *Arbitrating Under the 2012 ICC Rules: An Introductory User's Guide.* Netherlands: Wolters Kluwer Law & Business, 2012
43. HAUSMANINGER, C., *The ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure: A Step Towards Solving the Problem of Provisional Relief in International Commercial Arbitration?* ICSID Review 7, nr. 1, Oxford University Press, 1992
44. YESILIRMARK, A. *Provisional Measures in International Commercial Arbitration.* Kluwer Law International, 2005, Monografija
45. KURTH, S. *Interim Measures.* Iš KAUFMANN-KOHLER, G., STUCKI, B., D. *International Arbitration in Switzerland: A Handbook for Practitioners.* The Hague: Kluwer Law International 2005
46. LEW, J. D. M., MISTELIS, L. A., KRÖLL, S. M. *Comparative International Commercial Arbitration.* Kluwer Law International, 2003
47. LYNCH, K. *The Forces of Economic Globalization Challenges to the Regime of International Commercial Arbitration.* Kluwer Law International, 2003
48. MEHREN, R., B. *From Vynior's Case to Mitsubishi: The Future of Arbitration and Public Law.* Brooklyn Journal of International Law, Brooklyn, New York: Brooklyn Law School, 2001
49. MISTELIS, L., A., LEW, J., D., M. *Pervasive Problems in International Arbitration.* Netherlands: Kluwer Law International, 2006
50. MUSTILL, L. *Comments and Conclusions in Conservatory & Provisional Measures in International Arbitration.* 9th Joint Colloquium, ICC Publication, 1993
51. NAIMAK, R., W., KEER, S., E. *Analysis of UNCITRAL Questionnaires on Interim Relief.* 16 Maeley's International Arbitration Report, 2001
52. NEWMA, W., L., ONG, C. *Interim Measures in International Arbitration.* JurisNet, LLC, 2014

53. PUDRET, J., F; BESSON, S., *Comperative Law of International Arbitration, Second Edition*. Sweet and Maxwell, London, 2007
54. REDFERN A., HUNTER M., BLACKBY N. *Law and Practice of International Commercial Arbitration, 4th ed.* London: Sweet & Maxwell, 2004
55. SAVAGE, J., GAILLARD, E. *Fouchard Gaillard Goldman on International Commercial Arbitration*. Kluwer Law International, 715-16, 1999
56. WANG, W. *International Arbitration: The Need for Uniform Interim Measures of Relief*. Brooklyn Journal of International Law, Brooklyn, New York: Brooklyn Law School, 2003
57. WIRTH, M. *Interim or Preventive Measures in Support of International Arbitration in Switzerland*, 18 ASA Bulletin, 2000

3. Teismų sprendimai.

3.1. Europos Sąjungos Teisingumo Teismo sprendimai.

58. Europos Sąjungos Teisingumo Teismas, 2004 m. balandžio 27 d. sprendimas *Gregory Paul Turner prieš Felix Fareed Ismail Grovit ir kitus*, C-159/02, EU:C:2004:228.

3.2. Užsienio valstybių teismų sprendimai.

59. Belgium Court of First Instance of Antwerp, 1985, *Guinea v. Maritime International Nominees Establishment*, 24 I.L.M.
60. Brazilian Superior Court of Justice, *Itarumã Participações em Complexos Bioenergéticos S.A. – PCBIOS*, Resp. No. 1,297,974-RJ), 2012.
61. Canada The Quebec Superior Court, 2012, *Nearctic Nickel Mines Inc. V. Canadian Royalties Inc.*, QCCA 385
62. Canada Ontario Superior Court Of Justice, 2011, *Farah v. Sauvageau Holdings Inc.*, ONSC 1819 (CANL II).
63. Canada Superior Court of Distric of Montreal, 2002, *Placements Raoul Grenier Inc. v. Cooperative forestiere Latterriere*, J.E 2002-1183 (C.S).
64. France Court of Cassation, 1986, *Atlantic Triton v. Republique populaire revulutionnaire de Guinee*, 114 J.D.I 125.
65. France Rennes Court of Appeal Decision, 1985, *Republique populaire revolutionnaire de Guinee et al v. Societe Atlantic Triton*, 112 J.D.I 925.
66. Hong Kong High Court, 1992, *Yieldworth Engineers V Arnhold & Co. Ltd.*, HKCU 0366.
67. United Kingdom House of Lords, 1995, *Coppee Lavalin v Ken-RenChemicals*, 2 W. L. R. 631.

68. United Kingdom House of Lords, 1993, *Channel Group v Balfour Beatty Ltd. and others*, L.R. 01/21.
 69. United States Court of Appeals, 2nd Circuit, 2003, *Banco de Seguros del Estado v. Mut. Marine Office, Inc.*, 344 F.3d 255;
 70. United States Federal District Court of New York, 2nd Circuit, 1992, *Filanto SpA v. Chilewich International Corp.*, 789 F.Supp. 1229.
 71. United States Court of Appeals, 9th Circuit, 1991, *Pacific Reinsurance Mgt Corp v. Ohio Reinsurance Corp.*, 935 F.2d 1019;
 72. United States Court of Appeals 6th Circuit, 1984, *Island Creek Coal Sales Co. v. City of Gainesville*, 729 F.2d 1046, 1049.
 73. United States Supreme Court of New York, 1982, *Cooper v. Ateliers de la Motobecane*, S442 N.E. 2nd 1239.
 74. United States Court of Appeals, 3rd Circuit, 1974, *McCreary Tire & Rubber Co. v. CEAT, SpA.*, 501 F.2d 1032.
 75. United States Court of Appeals, 3rd Circuit, 1972, *Swift Industries, Inc. v. Botany Indus., Inc*, 466 F.2d 1125;
 76. United States Supreme Judicial Court of Massachusetts, 1992, *Charles Constuction Co. v. Derderian*, 586 N.E 2nd 992.
 77. United States United States Federal District Court of New York, 2nd Circuit, 1992, *Filanto SpA v. Chilewich International Corp.*, 789 F.Supp. 1229.
 78. United States District Court for the Northern District of California, 1977, *Carolina Power & Light Co. v. Uranex*, 451 F. Supp. 1044.
 79. New Zeland High Court of Auckland, 2002, *Lindow v. Barton McGill Marine Ltd.*, CP13-SD02.
 80. Supreme Court of the Slovak Republic, No. 5 Obdo 24/2013, 2013.
 81. Slovak Republic Regional Court in Bratislava, No 2 Cob 74/2013, 2013.
- 4. Arbitražo instituciju taisyklēs:**
82. AAA Commercial Rules. *Commercial Including Procedures for Large, Complex Commercial Disputes Arbitration Rules and Mediation Procedures*, R-37 str. a d. [interaktyvus]. [žiūrēta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: https://www.adr.org/aaa/ShowProperty?nodeId=/UCM/ADRSTG_004103

83. Aliejaus, sėklų ir riebalų asociacijos arbitražo ir apeliacijos 2012 m. taisyklės (angl. *Rules of Arbitration and Appeal*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.fosfa.org/document-library/rules-of-arbitration-and-appeal-january-2012/>
84. Arbitražo teismo Estijos prekybos ir pramonės rūmų 2013 m. taisyklės. (angl. *Rules of the Arbitration Court of the Estonian Chamber of Commerce and Industry*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.] Prieiga per internetą: http://www.koda.ee/public/Reglement_2013-inglese_keelne.pdf.
85. Arbitražo teismo prie Čekijos prekybos žemės ūkio rūmų taisyklės (angl. *Rules Of The Arbitration Court Attached To The Czech Chamber Of Commerce And The Agricultural Chamber Of The Czech Republic*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <Http://en.soud.cz/rules/rules-consolidated-text-1st-october-2015>.
86. Belgijos arbitražo ir mediacijos centro taisyklių 17.1 str. (angl. Belgian Centre for Arbitration and Mediation rules [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.cepani.be/sites/default/files/files/hayez_reglement_arbitrage_cepani_en_2013.pdf.
87. Honkongo tarptautinio arbitražo centro taisyklės, 16 str. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.hkiac.org/arbitration/rules-practice-notes/domestic-arbitration-rules-1#11>
88. Indijos tarybos arbitražo Taisyklės (angl. *Rules of Arbitration of the Indian Council of Arbitration*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.intracen.org/Rules-of-Arbitration-of-the-Indian-Council-of-Arbitration/>
89. Londono jūrų teisės arbitražo asociacijos 2012 m. taisyklės (angl. The London Maritime Arbitrators Association Terms)[interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.lmaa.london/uploads/documents/2012Terms.pdf>
90. Londono tarptautinio arbitražo teismo taisyklės [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 17 d.]. Prieiga per internetą: http://www.lcia.org/Dispute_Resolution_Services/lcia-arbitration-rules-2014.aspx,
91. Nyderlandų arbitražo institucijos taisyklių 38.1 str. (angl. Netherlands Arbitration Institute Rules) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.nai-nl.org/downloads/NAI%20Arbitration%20Rules%20and%20Explanation.pdf>;

92. Rygos tarptautinio arbitražo teismo 2017 m. taisyklės (angl. *Rules of Riga International Arbitration Court*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.rsst.lv/en/rules/rules/1-general-provisions>
93. Sporto arbitražo teismo procedūrinės taisyklės (angl. *Procedural Rules of Court of Arbitration for Sport*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.tas-cas.org/en/arbitration/code-procedural-rules.html>
94. Tailando arbitražo instituto 2002 m. taisyklės (angl. *Arbitration Rules of the Thai Arbitration Institute*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.tai.coj.go.th/doc/data/tai/tai_1467360184.pdf
95. TOMAC Japonijos laivų biržos 2001 m. arbitražo taisyklės (angl. *Rules of Arbitration of TOMAC of The Japan Shipping Exchange*) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.intracen.org/Rules-of-Arbitration-of-TOMAC-of-The-Japan-Shipping-Exchange-Inc-2001/>
96. 2017 ICC Rules of Arbitration, 23 str. 1 d. ir 25. str. 2 d. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://iccwbo.org/dispute-resolution-services/arbitration/rules-of-arbitration/>.
97. United Nations Commission on International Trade Law (UNCITRAL), Uncitral Arbitration Rules (as revised in 2010) [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules-revised/arb-rules-revised-2010-e.pdf>
98. Vilniaus komercinio arbitražo teismo arbitražo procedūros 2017 m. reglamentas [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.arbitrazas.lt/failai/2017%20VKAT%20AP%20Reglamentas_2017%2001%2001%20redakcija_be%20pried%C5%B3.pdf

5. Straipsniai

99. ADHIPATHI, S. *Interim Measures in International Commercial Arbitration: Past, Present and Future*. LLM Theses and Essays. Georgia: University of Georgia School of Law, 2003. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: http://digitalcommons.law.uga.edu/stu_llm/1.
100. ANGUALIA, D. *The Role of Domestic Courts in International Commercial Arbitration*. 2010, p. 4, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=1674760.

101. BARBUR, E. *Anti-Suit Injunctions in International Arbitration*. 2015. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.erdem-erdem.av.tr/publications/law-post/antisuit-injunctions-in-international-arbitration/>
102. BLIUVAITĖ, M. *Skubos arbitro institutas*. Teisė. 96 tomas. Vilniaus universitetas, 2015
103. BROWER, C., N., TRUPMAN, W., M., *Court-Ordered Provisional Measures under the New York Convention*. American Journal of International Law, Vol 80, Issue 1. American Society of International Law, 1986.
104. DOWERS, A., N. *The Anti-Suit Injunction and the EU: Legal Tradition and Europeanisation in International Private Law*. Cambridge Journal of International and Comparative Law (2)4: 960-973 (213)
105. EMERSON, F., D. *History of Arbitration Practice and Law*. Cleveland: Cleveland State University, 1970. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://engagedscholarship.csuohio.edu/clevstlrev/vol19/iss1/19>.
106. GRANDO, M. *The Coming of Age of Interim Relief in International Arbitration: A Report from the 28th Annual ITA Workshop*. Kluwer Arbitration Blog, 2016. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://kluwerarbitrationblog.com/2016/07/20/the-coming-of-age-of-interim-relief-in-international-arbitration-a-report-from-the-28th-annual-ita-workshop/>
107. GYÁRFÁŠ, J., MAGÁL, M. *Slovakia: One Jump Forward, Three Steps Back*. The European, Middle Eastern and African Arbitration Review, 2013. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://globalarbitrationreview.com/insight/the-european-middle-eastern-and-african-arbitration-review-2014/1036822/slovakia>
108. HAUSMANINGER, C. *The ICC Rules for a Pre-Arbitral Referee Procedure: A Step Towards Solving the Problem of Provisional Relief in International Arbitration?* 7(1) ICSID Rev. FILJ 82, nr. 1, Oxford University Press, 1992
109. HUNTER, M., MARRIOTT, A., VEEDER, V., V. *The Internationalisation of International Arbitration – The LCIA Centenary Conference*. Unif Law Rev, 1 (1): 195, 1996
110. KAUFMAN, A., H. *Major Strategic Issues in International Litigation*. New York: Practising Law Institute, International Business Litigation & Arbitration, 2000

111. KAUFMANN-KOHLER G., ANTONIETTI, A. *Interim Relief in International Investment Agreements*. Oup Uncorrected Proof – Final, 12/03/2010, GLYPH, p. 549. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: http://www.arbitration-icca.org/media/1/13571336619700/interim_relief_in_international_investment_agreements_kaufmann-kohler.pdf
112. KESIKLI, O., *United States: International Arbitration and Arbitrability from the United States Perspective*. Kesikli Hukukburosu Law Firm, 2014, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mondaq.com/unitedstates/x/309172/Arbitration+Dispute+Resolution/International+Arbitration+And>
113. LEW, J., D., M. *Does National Court Involvement Undermine the International Arbitration Process?* Washington D. C.: American University International Law Review 24, nr. 3, 2009, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://digitalcommons.wcl.american.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1094&context=auilr>
114. MANJIAO CH., *Time to Make a Change? A Comparative Study of Chinese Arbitration Law and the 2006 UNCITRAL Model Law and the Forecast of Chinese Arbitration Law Reform*. Asian International Arbitration Journal, Vol. 5, No. 2, 2009, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://ssrn.com/abstract=1674278>.
115. MCDONNELL, N., E. *The Availability of Provisional Relief in International Commercial Arbitration*. Columbia Journal of Transnational Law, Vol 22, New York: Columbia Law School, 1984.
116. MOHMEDED, S., S. M. *Powers of courts in granting arbitral interim measures in England*. International Academic Journal of Law and Society, 1 (1), 2016, Iš: DICKINSON, A. *Brussels I Review - Interface with Arbitration*. Conflictoflaws.net, 2009. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://conflictoflaws.net/2009/brussels-i-review-interface-with-arbitration/>.
117. MOREK, R. *Interim Measures in Arbitration Law and Practice in Central and Eastern Europe: the Need for Further Harmonization*. University of Warsaw, Poland. Iš Association for International Arbitration. *Interim Measures in International Commercial Arbitration*. Maklu, Antwerpen, 2007.
118. REDFERN, A. *International Commercial Arbitration. Jurisdiction Denied: the Pyramid Collapse*. The Journal Of Business Law, London, 1986.

119. ROSS, A. *Brazil Turns its Back on “Black Sheep“ Decision*. Global Arbitration Review, 2012
120. SAVOLA, M. *Interim Measures and Emergency Arbitrator Proceedings*. 23rd Croatia Arbitration Days, 2015, p. 75. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.hannessnellman.com/sites/default/files/savola_cay_23.pdf.
121. SCHAEFER, J., K. *New Solutions for Interim Measures of Protection in International Commercial Arbitration: English, German and Hong Kong Law Compared*. Electronic Journal of Comparative Law vol 2.2. Singapore: National University of Singapore, 1998. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.ejcl.org/22/art22-2.html>.
122. SINKEVIČIUS, E., NORKUS, R. *Laikinųjų apsaugos priemonių taikymas nagrinėjant ginčus Lietuvos komerciniuose arbitražuose*. Jurisprudencija, 2013, 20(1)
123. SPERANDIO, F. *The Brazilian Arbitration Act 2015—what's changed?* Lexis PSL Arbitration, 2015, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: [http://www.clydeco.com/uploads/Files/Updates/The_Brazilian_Arbitration_Act_2015-whats_ch_\(2\).pdf](http://www.clydeco.com/uploads/Files/Updates/The_Brazilian_Arbitration_Act_2015-whats_ch_(2).pdf)
124. SPERANDIO, F. *Brazilian Court Clarifies Jurisdiction for Interim Measures*. Kluwer Arbitration Blog, 2012, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <http://kluwerarbitrationblog.com/2012/10/26/brazilian-court-clarifies-jurisdiction-for-interim-measures/?print=print>
125. SPERANDIO, F. *Arbitrators Enjoy Exclusive Jurisdiction to Grant Interim Measures in Brazil: Superior Court of Justice*. Blog Arbitration, the Online Colloquium on Law & Practice Globally. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 balandžio 1 d.]. Prieiga per internetą: <https://blogarbitration.com/tag/itaruma-participacoes-s-a/>.
126. STRONG, S., I., *Border Skirmishes: The Intersection Between Litigation and International Commercial Arbitration*. University of Missouri School of Law, Disp. Resol, 1, 2-3, 2012
127. STUBER, W., GÖDEL A., M. *Brazil: Interim Measures in Arbitration in Brazil*. Walter Stuber Consultoria Jurídica, 2012. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 m. balandžio 1 d.] Prieiga per internetą: <http://www.mondaq.com/brazil/x/185534/Arbitration+Dispute+Resolution/Interim+Measures+in+Arbitration+in+Brazil>.

128. VAN LEEWEN, M., VON DEWALL, S. *The 2015 Revision of the Dutch Arbitration Act*. *The Paris Journal of International Arbitration*, 2015, p. 156. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.derainsgharavi.com/wp-content/uploads/2015/04/The-2015-Revision-of-the-Dutch-Arbitration-Act.pdf>.
129. WERBICKI, R. J. *Arbitral Interim Measures: Fact or Fiction?* Huntington, New York: JurisNet LCC, 2002, p. 89. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.steptoel.com/assets/htmldocuments/11-ch8-Werbicki.pdf>.

6. Kita praktinė medžiaga

130. Comentary on the Proposed Revision to the International Arbitration Rules of AAA – ADR Currents, Vol 2. No. 1 – Winter 1996/97 (published by the AAA, New York).
131. MŁOT, J., KUCHARCZYK, K. *CMS Arbitration in Poland*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 sausio 11 d.]. Prieiga per internetą: https://eguides.cmslegal.com/pdf/arbitration_volume_I/CMS%20GtA_Vol%20I_POLAND.pdf.
132. Speech by Yu Jianlong. *The New CIETAC Arbitration Rules*. HKIAC, 2012, Hong Kong. Iš MARTIN, A., BERGER E. J. China: CIETAC Announces Key Changes To Arbitration Rules [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <http://www.mondaq.com/china/x/178302/Arbitration+Dispute+Resolution/CIETAC+Announces+Key+Changes+To+Arbitration+Rules>.
133. United Nations Commission On International Trade Law (UNCITRAL), *UNCITRAL Arbitration Rules* 26 art. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 30 d.] Prieiga per internetą: <https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/arb-rules/arb-rules.pdf>.
134. United Nations Commission on International Trade Law Working Group on Arbitration, 32nd Sess. *Settlement of Commercial Disputes – Possible uniform rules on certain issues concerning settlement of commercial disputes: conciliation, interim measures of protection, written form for arbitration agreement, Report of the Secretary General*. A/CN.9/WGII/WP.108, 2000, p. 24 [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/LTD/V00/501/85/PDF/V0050185.pdf?OpenElement>.

135. United Nations Commission on International Trade Law, *Status: UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration* (1985), with amendments as adopted in 2006, [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: http://www.uncitral.org/uncitral/en/uncitral_texts/arbitration/1985Model_arbitration_status.html.
136. United Nations Commission On International Trade Law, *UNCITRAL Model Law on International Commercial Arbitration 1985 With amendments as adopted in 2006*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 23 d.]. Prieiga per internetą: https://www.uncitral.org/pdf/english/texts/arbitration/ml-arb/07-86998_Ebook.pdf.
137. United Nations Commission on International Trade Law. *Report of Working Group II (Arbitration and Conciliation) on the work of its fiftieth session*. New York, 9-13, A/CN.9/669, 2009, para. 92. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 vasario 11 d.]. Prieiga per internetą: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/V09/813/43/PDF/V0981343.pdf?OpenElement>
138. White and Case, *2012 International Arbitration Survey: Current and Preferred Practices in the Arbitral Process*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2017 kovo 30 d.] Prieiga per internetą: <http://www.arbitration.qmul.ac.uk/docs/164483.pdf>.

SANTRAUKA

Teisinėje literatūroje yra vieningai sutariama, kad vienas iš pagrindinių arbitražo šalių tikslų yra tas, kad arbitražinis teismas iškilusį ginčą išspręstų teisingai, konfidencialiai ir, svarbiausia, efektyviai, tai yra teismo priimtas sprendimas galėtų būti įvykdomas. Šį tikslą padeda įgyvendinti laikinųjų apsaugos priemonių taikymas, kuris veikia kaip procedūrinis saugiklis siekiant išsaugoti turtą, įrodymus ar pačią arbitražo jurisdikciją. Arbitraže laikinųjų apsaugos priemonių galima siekti dviejuose forumuose: arbitražo teisme arba valstybės teisme. Šiame darbe yra nagrinėjami trys pagrindiniai arbitrų ir valstybės teismų santykio modeliai skiriant laikinąsias apsaugos priemones ir problemos kylančios kiekviename iš jų. Analizuojant pirmąjį modelį atitinkančias valstybes, kuriose visas laikinąsias apsaugos gali skirti arbitras, žvelgiama į forumo tarp valstybės teismo ir arbitražo teismo pasirinkimą, siekiant išsiaiškinti, kuriame iš jų reikėtų siekti laikinųjų apsaugos priemonių taikymo. Aptariant antrąjį modelį, kuriame arbitrų taikomų laikinųjų apsaugos priemonių sąrašas yra ribotas, analizuojamas teisinis reguliavimas siekiantis išlaikyti balansą tarp valstybės teismo taikomų laikinųjų apsaugos priemonių ir arbitražo nepriklausomumo siekio. Trečiojo modelio, pagal kurį laikinųjų apsaugos priemonių taikymas yra paliekamas išskirtinai nacionaliniams valstybės teismams, analizėje yra atskleidžiama, kokią reikšmę išimtinis valstybės teismų laikinųjų apsaugos priemonių taikymas turi arbitražo procesui.

SUMMARY

There is a consensus among researchers that one of the main objectives of the parties in the arbitration agreement is to resolve the dispute fairly, confidentially and, most importantly, effectively, *i.e.* that the decision of the arbitral court could be enforced. This aim could be achieved through the interim measures, which act as procedural safeguards to preserve the assets, evidence or the jurisdiction of the arbitral court itself. Interim measures in arbitration may be sought in two forums: arbitration court or national state court. The three main chapters of this thesis analyze the three main models of application of interim measures in these forums and problems arising within each of them. The first model corresponds to states where all interim measures may be issued by an arbitrator. This chapter determines in which forum (state court or arbitration court) party ought to seek interim relief. As regards to the second model, according to which arbitrators have limited ability to issue interim measures, the balance between the right of national courts to issue interim measures and autonomy of arbitrators is analyzed. The third model, where the issuance of interim measures are left exclusively to the national courts of the state, sets the ground for the analysis of the importance of purely judicial interim measures in aid of arbitration.